

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISK DAGBLADET

Laupäeval, 12. okt. 1974
Nr. 80 (3968)

16. aastakäik

NOORTE JUUBELI AASTAKOOSOLEK NORRKÖPINGIS

NORRKÖPING (EPL) — Septembri viimasel nädalalõpul, täpselt 30 aastat pärast eesti skautluse taasorganiseerimist Rootsi pinnal, toimus Norrköpingis Eesti Skautliku Noortemaleva aastapeakoosolek, arvult 28-as. Ja huvitaval kombel osavõtjatel oli tunne, nagu värskeneks skautluse siinsete hülgeaastate vaimu uuesti — tänavusel aastakoosolekul oli rohke osavõtt tugeva noorte dominantsiga, kagu läbiviimine õnnestus erakordset hästi.

Aastakoosoleku avamisel tulistas malevajuht Virge Hint meelde, et skautlikud organisatsioonid suleti kodumaal okupatsioonivõimu poolt 1940, kuna nende tegevust loeti "hädadohtlikuks rezhimeile".

Ametlik sulgemine ei suutnud aga takistada idee edasielamist ja 1944 põgenemisel läände hakkas kohe skautlik tegevus

tärgkama seal, kuhu oli kogunenud eesti noori ja juhte: põgenikelaagrites Saksamaal ja Rootsis.

Rootsis loodi esimesed püsivama iseloomuga skautlikud üksused Stockholmis, millele kiiresti järgnesid Borås ja Göteborg.

— 30 aasta jooksul on tuhanded eesti noored saanud rah-

vuslikku äratust skautluse riidades, skautluse kaudu on nad olnud kontaktis eesti noortega kogu vabas maailmas, ütles Virge Hint. Ja liikumise rahvusvaheline iseloom on võimaldanud kontakte kõigi maa- ja rahvuste noortega.

Käsitledes kolme aastakümne probleeme, kus alati majandus on olnud raskeimalt lahendatav, tuletas kõneleja meelde, et eestlaskond on olnud noorte tarviduste osas väga mõistev ja skaudisõbra korjandusega pandud kokku vajalikud summad tegevuseks.

Ja noortele on võimaldanud muretseda mitu skautlikku vabahoüala ja kodu. Noored on tänuks eesti avalikkuse usaldusele ja toetusele.

— Palju on muutunud 30 aastaga, kuid muutumatuks on jäänud juhtide usk oma töö vajalikkusse ja tähtsusse, mis on aidanud neil oma õigdale võtta raskusi ja muresid noortetöö edasiviimiseks, lõpetas Virge Hint.

Avamisel tehti seejärel teatavaks "aasta gaidjuht" ja "aasta skaudijuh", kus hindamise aluseks on aasta töotulemused. Seekordseks aasta gaidjuhiks nimetati Ene-Mall Viinamäe ja aasta skautjuhiks Kalju Ojasoo — mõlemad Tallinna lipkonnast Göteborgist.

Malevajuht Virge Hint

Selgitati bridzhimeistrid

Ülerrootsilistelt eesti bridzhivõistlustelt. Vasakul meisterpaar Amberman-Vitberg Eskilstunast, edasi SET esimees dr. Mall Kriisa kes andis kätte auhinna, Ludvika meistriks tulnud meeskond — vennad Sirak ja Jonuks, pildil puudub Vaher ning SET-Bridzhi esimees Artemi Kullerkupp (EPL-foto Lauri Nurmisaar).

Stockholmis 28. ja 29. septembril toimunud võistlustel Eesti Majas selgitati 1974-nda aasta ülerrootsilistelt eesti meistrid bridzhipaaridele. Osavõtjaid oli peale Stockholmist Es-

kilstunast, Ludvikast, Sandvikist, Kungälvist, Göteborgist. Kokku võistles 26 paari 13 laual. Esikohale tulid Amberman-Vitberg Eskilstunast 1039 punktiga. Meeskonnavõistluse parim

oli Ludvika (Sirak-Sirak, Kounuks-Vaher) 1944 punktiga, minnes spordivoorus mööda juhtinud Stockholmist. Võistlusel toimusid SET-Bridzhi rez-

Kabe päeva jooksul mängiti 13. laual iga teise võitluspaari vastu kolm mängu, seega 25 rondis kokku 75 mängu. Korraldaval toimkonnal oli õnnel-

Järg lk 11

Baltlased Torontos protestisid

Balti rahvusgruppide demonstratsioon Austraalia valituse otsuse vastu Balti riikide vägivaldsele annekteerimisele tunnustuse andmise puhul toimus laupäeval, 5. oktoobril, algusega kell 9.30 hommikul Toronto raskoja ees. Sissejuhatava sõnavõttega esines Balti Liidu väliskomisjoni esimees dr. L. Lukes ning Balti Liidu nimele kõneles Liidu juhatuse liige Laas Leivat. Linnavalituse nimele esines Toronto linnaapea D. Cromble esindaja.

Demonstratsioonil kantli ette ka Toronto linnavalituse seisuhoit Austraalia valituse otsuse hukkamõistmiseks.

Resolutsiooni esitas linnavalituse koosolekul 2. septembril linnabonnik Edward W. Negridge ning see võeti vastu häälte vahetokorraga 14:3.

Linnabonnik Negridge resolutsioonis mainis, et kuna Austraalia on alati olnud

tunnustanud Balti riikide vägivaldset ja illegaalset liitumist N. Liiduga ja kuna Toronto linna elanikud, eriti balti päritoluga inimesed, on üllatunud ja petunud Austraalia valituse otsusest, ja kuna Kanada rahvas usub demokraatiasse ja kodanike õigustesse endale valituse valimiseks, siis Toronto linnavalituse usub Kanada valitust

Järg lk 11

Ajaleht "Arbetaren": Rootsi võimud ei saanud abistada oma kodanikku

Ajaleht Arbetaren võtab juhtkirjaliselt üles nn. kahekordse kodakondsuse küsimuse selle taustal, et Poolas mõisteti mullu 12 aastaks vanglasse rootsi kodanik Arkadiusz Korobczynski, kes juba 1945 põgenes Poolast Rootsi ja nüüd endist kodumaad külastades uskus, et ta on Rootsi passiga ka Rootsi kaitse all. Poolas aga vangistati ta kui reetlik poola kodanik ja mõisteti pärast kiiret kohtupidamist aastateks vanglasse. Rootsi ei saanud midagi tema kaitseks ära teha.

Arbetaren ütleb:

— Nüüd võitleb tema poeg, Anders Korobczynski selle eest, et peaminister Olof Palme isikult astuks vahele. Ta peaks seda tegema. Kuid ennekiige on saabunud aeg, kus rootsi valitsus võtaks julgust ning deklaratsiooniks, et ta ei kiida heaks

kommunistlikku vaatevinklit kodakondsusele ja nõuaks läbirääkimisi selles asjas.

Leht ütleb veel:

— Korobczynski juhtum on veel üks näide sellest jubevast toimetuskodakondsusest, mida kommunistlikud maad kohaldatavad. See, kes lahkab N. Li-

dust jääb sovjeti kodanikuks kas siis kui ta on saanud teise maa kodanikuks, sama kehtib ülejäänud idariikide kohta. Need ealdised, mida eksilbaltlased on valitsusele teinud läbirääkimiste alustamiseks kommunistlike maadega on vastu võetud külmusega.

EPL

Laupäeval, 12. okt. 1974

Hääli Bonnist

Nõukogude Liidu välisminister Gromöko külastas septembri keskpaigas paari päeva jooksul Bonni, kus tal oli pikemaid läbirääkimisi Saksa Liiduvabariigi kantsleri Schmidtiga ja välisministri Genscheriga. Külaskäigu lõpul toimunud pressikonverentsil rõhitasid nii Schmidt kui Gromöko, et nende mõlemate maade valitsused on huvitatud Euroopa julgeoleu- ja koostöökonverentsi kiirest lõpuleviimisest Genfis, samuti kui positiivse lahenduse leidmisel vägede vastastikuks vähendamiseks Kesk-Euroopas, nagu see on vastava konverentsi päevakorras Viinis.

Mõlema poole arvates pidi olema küllalt juba väljaveatelt nii ühe kui teise konverentsi ülesande rahuldavaks lahendamiseks. Edasi rõhutati, et N. Liit ja Saksa Liiduvabariik on üksmeelselt arvamisel, et kõiki tulevasi konflikte peab olema võimalik lahendada rahulike abinõudega.

Seoses sellega seletas kantsler Schmidt, et Saksa Liiduvabariik on eriti huvitatud oma suhte kindlustamisest Lääne-Berliiniga lepinguliselt nii N. Liiduga kui muude idariikidega. Schmidt tähendas, et "teatud edusamme" selles küsimuses olevat juba tehtud, kuid ta loodab, et konkreetset lahendust kogu küsimusele läheb korda saavutada hiljemalt eeloleval aastavahetusel.

Selle eesmärgiga tahtvat mõlemate maade valitsused teha ekspertide komisjonile ülesandeks põhjalikult uurida kõiki vajalikke abinõusid selleks mida on tarvis võtta, et Lääne-Saksamaale väga õrnas Lääne-Berliinis küsimuses selgitada ka kõrvaldada kõik, mis võiks anda põhjust arusaamatusteks tulevikus.

Seda vajadust kriipsutavad alla viimasel ajal aset leidnud vahejuhtumid pärast seda, kui Bonni valitsus tegi teatavaks oma otsuse luua keskkonna-hoolduse amet Lääne-Berliinis. Ida-Saksamaa, toetatuna N. Liidu poolt, pidas seda "neljarigilise kokkuleppe" rikkumiseks, kuigi USA, Suurbritannia ja Prantsusmaa olid neljarigilise kokkuleppe osalistena teisel arvamisel.

Nende protest aitas ilmselt kaasa, et Ida-Saksa võimud

aegamööda lõvendasid reisi- ja teekimutamist seoses Lääne-Saksa keskkonna-hoolduse ameti loomisega Lääne-Berliinis. Peale selle küsimuse arutamise läbirääkimistel Saksa Liidukantsleri Schmidt ja Nõukogude välisministri Gromöko vahel on teiseks tähtsamaks probleemiks olnud saksa kodanike väljarändamine N. Liidust. Soovijad on palju ja nende ümberasumist Lääne-Saksamaale tahetakse nüüd kiirustada.

Seni on Bonni idapoliitika tulemusena 1967 aastast saadik lubatud umbes 30 000 sakslasel lahkuda N. Liidust. Nüüd on Gromöko lõpuks olnud nõus, et edaspidi lubatakse iga kuu kohta lasta N. Liidust välja rännata 500 sakslast nende hulgas, kes on vastava sooviga esinenud.

Pressikonverentsil Bonnis kostunud hääled on niiviisi üsna optimistlikud. Eriti heas usus näis olevat Liidukantsler Schmidt, kui ta kinnitas, et tema arvates olevat oodatud positiivset lõpptulemust Euroopa julgeoleku- ja koostöökonverentsil Genfis juba enne käesoleva aasta lõppu. Sel puhul avaldas ta ühtlasi oma toetust nõukogude parteijuhile Brezhnevile osavõtuks tähendatud konverentsi lõppjärgust Helsingis koos teiste asjaosalistest riigipeadega.

Brezhnevi tunnustamine N. Liidu tegeliku valitsejana on seda silmatorkavam, et just N. Liit koos oma sulasriikidega on seni kõige rohkem takistanud inimeste, ideede ja informatsiooni vaba liikumist Ida ja Lääne vahel, nagu Euroopa julgeoleku- ja koostöökonverentsi liikmesriikide rõhuv enamus soovib. Selle ümber on konverents kaua paigal tammunud ja miski ei näita, et asjalikku lahendust oleks võimalik leida.

Sedasama peab ütlema Viini konverentsi kohta, kus N. Liit koos sulasriikidega ei taha midagi teada "tasakaalustatud" vastastikuist vägede vähendamise Kesk-Euroopas. Idariigid on ainult huvitatud sellest, kuidas säilitada oma üheksa konventsionaalseste sõjajõudude alal.

Seepärast on ka raske ette näha, kuidas konverentsi käigust võib midagi optimistlikku välja lugeda. Vastupidi, lääne-riikidel on rohkem põhjust tunda muret idariikide jatkuva relvastamise pärast N. Liiduga eesotsas. Kokkuvõttes jääb Gromöko ametlikult küllaskäigust Bonni niiviisi üksnes mulje, et tegemist oli propagandalistise veesegamisega või vähemalt katsega selleks.

Järelikult on kaheldav ka see optimist, millest kõnelesid hääled pressikonverentsil Bonnis.

A.K.

Expressen

Skandinaavia suurim ajaleht Expressen kommenteeris 4. oktoobril juhtkirjaliselt Prestödsnämnden otsust järjekordselt mitte anda Eesti Päevalehele seaduses ette nähtud produktiooniõigust. Abijuhikiri, mis on pealkirjastatud

"Vanaema" Ameerikasse

Stockholmi Eesti Teater läks "vallutama" Ameerikat Arvo Mägi näidendiga "Vanaema", mille etendus Rootsis said eriti sooja vastuvõtu nii publiku kui teatrikrüülike poolt.

Lendu alustati esmaspäeval, 7. oktoobril. Siirduti üle Kopenhaageni New Yorki. Esimene etendus toimus laupäeval, 12. oktoobril Lakewoods. Pühapäeval, 13. oktoobril on New Yorgi teatripublikul võimalus tutvuda "Vanaemaga". Järgmisele nädalalõpul, 19. ja 20. oktoobril, lelavad etendused aset Torontos. Huvi Stockholmi Eesti Teatri etenduste vastu on suur. Pääsmised on eelmüügil oostetud tunduvalt rohkem kui tavaiselt.

"Vanaema" pere koosseisu kuuluvad Agnes Lepp-Kaask, Harri Kaask, Siiri Kriisa, Epp Lohk-Sundström, Heljo Mängel-Sundsvik, Leena Örn, Madis Gering, Tarmo Sepp ja Uno Tõnissoo. Kaasa sõitsid väljapoolt koosseisu Katrin Härn ja Juho Arras. Stockholmi jõutakse tagasi teisipäeval, 22. oktoobril.

Samal ajal, mil "Vanaema" on Ameerikas, toimub teatri teiste näitlejate poolt sügisele avatüki ettevalmistamine, milleks on Kaarel Eerme "Kuld kõik läks teist". Lavastab Lensi Römmner. Etendus toimub Stockholmis 16. ja 17. novembril ARF-i teatri-

saalis, Sveavägen 41. Esietendus leiab aset Göteborgis 2. novembril. Ameerikasse sõitjad enne Arlendu Arlanda lennuväljal. Vasa-kult: Siiri Kriisa, Juho Arras,

Tarmo Sepp, Agnes Lepp, Katrin Härn, Heljo Mängel-Sundsvik, Harri Kaask, Epp Lohk-Sundström, Uno Tõnissoo ja Madis Gering (EPL-foto Lepper).

ERF-i protestid Austraaliale ja Uus-Meremaale

Eesti Rahvusfondi poolt on saadetud protestikirjad koos lisa materjalidega Austraalia peaminister Whitlamile ja Uus-Meremaa peaminister Rowlingile, ühenduses nimetatud valitsuste poolt tunnustatud andmisega Balti riikide N. Liidu külge liitmisel.

Protestikirjas antakse lühikene kokkuvõtte Balti riikide okupeerimise käigust rahvusvahelise õiguse taustal, rõhutades okupeerimise ebaseaduslikkust 1940 vastu rahva tahtmist. Mainitakse, et okupeerimise võimul puudub rahva usaldus ka tänapäeval.

Edasi juhitakse kirjas tähelepanu ka UNO põhikirja artiklile 2-le, mis kõlab: "Kõik UNO liikmed

hoiduvad oma rahvusvaheliste suhetes jõuga ähvardamisest või jõu tarvitamisest nii lga riigi territooriume puutumatuse, poliitilise sõltumatuse vastu kui ka mõnel muul viisil, mis ei ole kooskõlas UNO eesmärkidega."

Juhtitakse ka tähelepanu sellele, et kui üldiselt maailmas on toimunud kolonialismist vabanemine, siis N. Liidus on jätkunud territoriaalse ekspansiooni ja kolonialismi edasiseks teostamiseks.

Lõpuks öeldakse kirjas, et Balti rahvastel on sama õigus enesemääratlemisele nagu kõikidel teistel rahvald maailmas. Avaldatakse lootust, et seda pro-printsipti aktsepteerivad ka kirju saavad eks-sellentsid.

Uudiskirjandus

RIIK JA KIRIKUD

Vello Salo on järjekordselt saanud toime uue teosega, mille on kirjanastatud Kirjastus Maarjamaa Roomas. Nn. Maarjamaa taskuraamatuna on see nr. 5 ja selle tiitlik on "Riik ja kirikud 1940-1974" (82lk.).

Vello Salo ütleb saatesõnas, et "käsiolev ülevaade ei kujuta enesest "valmis raamatut", vaid ühe ingliskeelse kogutöö jaoks kirjutatud peatükki. Ta lisab, et "käsiolev visand tahab juhtida tähelepanu suurele lünkadele Eesti usuma kirikuloos dokumentatsioonis".

Väljaandes vaadeldakse peamiselt kaht perioodi: Karmi kae periood (juuli 1940–juuli 1941) ja Kinnastatud kae periood (1944–1974). Esimene käsitleb omakorda ateist ja EAOK allutamist Moskva, kuna teise perioodi all lelavat käsitleti Stalini aeg (1944–1953) ja Stalini järgne aeg (1953–1974). Saksa okupatsiooniga seotud kirikuloos vaadeldakse lühidalt. On heide-

tud põgus pilk ka eesti kirikuella a. 1938.

Meie kristlikesse kirikusse on koondunud ligikaudu kolmandik kodumaal asuvalt eestlastest, kokku 300 ametlikult registreeritud kogudusega 1. jaanuaril 1969. Tegemist pole nii siis vähetahtsa alaga, vaid ulataval rahvalikkusega, mille mahavalkimine tähendaks andestamatut lõnga meie maa ja rahva üldajaloo kirjeldatakse, ütleb autor.

Raamatu suhtes on võimalik autoriga ühendusse astuda aadressil: Überwasserkirchpl. 3, D-44 Münster.

EESTI PÄEVALEHT

Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhana Kooka
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor
Toimetust ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 687
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46
Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostigiro nr. 15 67 70-0
Kuulutasarvete postigiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm
Tellimishinnad:
Aastakr. 170:-
Termin (4 kuud)kr. 62:-
Kuukr. 17:-
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens
Tryckeri AB Eskilstuna 1974

AK õhtusel peol. Skautmaster Kutt Ilves loteriilaua ees võidupiletit ostmas. Tema seljataga gaider Susanna Tomson. (Foto Rein Liiv).

Õnnestunud AK Norrköpingis

NORRKÖPING (EPL) — Septembri viimasel nädalalõpul toimus Norrköpingis Eesti Skautide Noorte Maleva Rootsis Aastapeakoosolek. See on juba 28. AK Rootsis. Paljud osavõtjad, kes on kaasa teinud kõik need aastakoosolekud, leidsid, et tänavune AK oli sama tore kui AK-d olid paarkümmend aastat tagasi, sel ajal kui oli meie skautluse hiligeaastal elin Rootsis. Ja tõega, tänavusel AK-1 oli kõik hästi õnnestunud: Kogu AK läbi viimine, osavõtjate rohkus kus võis märgata tugevat noorte dominant, harukordselt huvitav eeskavaline osa AK peol ja samas Norrköpingi eestlaskomna see suhtumine meie skautlusesse, mida sai tunda juba sellest, et saal oli puupüsti täidetud kaasmaalastega.

Kindlasti võivad AK korraldajad Ats Pundi ja Heinar Valk oma abilislega tunda rahuldustunnet nähes oma töö õnnestumist.

Juba reede õhtul saabus hulga noori Norrköpingi, kuna noorte end algatusel toimus siis noorte pidu, mis ei käinud AK režiis. Pidu oli tore ja läks sujuvalt. Aastakoosoleku ametlik osa algas laupäeva hommikul, kuhu ilmus harukordselt palju juhte ja teisi noori igast maailmalaagrist. Osavõtjate arv oli rekordiline võrreldes viimase aastakümneaga. AK raamides toimus mõlemi päeva jooksul hulga erilaisi koosolekuid, kus võis märgata asjalikust ja suurt huvi, eriti noorte hulgas.

Arusaadavalt domineerivaks aineks oli lähenev Maailmalaager 1975. aasta suvel Metsakodus. Kahju ainult oli, et Maailmalaagri juhtkond oli sunnitud ajanaappuse tõttu pidama oma erikoosolekut AK peo ajal peale eeskavallist osa, see aga omakorda näitab kui vaerarikas ja aeganõudev on ühe Maailmalaagri ettevalmistamine, kui peab pidama koosolekuid isegi südaööni.

Peo eeskavalline osa oli hulda-selt hästi läbimõeldud ja vahelduv, eeskava kus Norrköpingi noored

valmistasid ühe üllatuse teise jaoks. Kuid ka "vanaskaudiv" Norrköpingist ei tahtnud noortest maha jääda. Ja nende baletti-number "Luigejärv" oli tõega parimaid "tsirkusnumbreid", mida ükski tsirkus varemalt esitanud. Rahvas pidi saama nautumiskambrid ja katkematud aplausid ja rahva mõlgamine pani nooned värisema. Sellest baletist saab kindlasti Maailmalaagri tõmbenumber!

Tulge aga vaatama tulevat aastat Metsakodus!

Pühapäeva hommikul ei antud ka magada, sest aeti ülesse juba kelli seitse hommikul, et minna masterite ja galderite koosolekutele. Noored juhid said aga magada paar tundi enam, sest erilalade koosolekud algasid alles kell 10. Ka need kujunesid konstruktiivseteks ja sõnavõtte oli elavalt.

Keskpäevasel ESNMR Peakokoosolekul oli saal tulvil hällõelguslike juhte ja teisi "anulit sõnõigusega" juhte. Koosoleku juhiks ja sõnavõtte oli Harald Sepp ja sekretä-

rideks Hiljar Kristel ning Jaak Kivikari. Peakokoosolekul esitati ka Maleva 1974. aasta ja Lend Läände III majandusaranded. Revisjoni-komisjoni ettepanekul kiideti need üksmeelselt heaks ja juhatusest vabastati vastutusest. Lend Läände toimikonnale avaldati resultatsioon korras erakorralist tänu selle suure ürituse hea läbiviimise eest, mida AK kinnitas ka kestva aplausiga.

Valmistel valiti Maleva juhiks kaheks aastaks Virge Hint ja abiks Sven Hanson. Maleva majandusjuhiks valiti Evald Antsmaa, sekretäriks Anu Blunt, Tööalade juhtideks valiti: rajurite alal Heinar Valk, skautidega alal Jaak Kivikari, hellakadest-hundude alal Aino Miks. Skautjuhtide Kogu esindajaks Maleva juhatusse Ilmar Looand ja õppeala juhiks Aksel Ojasoo. Revisjoni komisjoni valiti Olav Heinsoo, Taavi Triumph ja Ats Pundi, asemikudeks Gustav Ives ja Ao Vaks. Vallimistomikonda Rein Asu, Riiks Norvelli ja Hildegard Pundi.

Tallinna lipkond teatas, et nendad on nõus 1975. aasta AK-d vastu võtma Göteborgis. AK lõppedes avaldati siirast tänu tänavuse AK eest Norrköpingi Lembitu-Torimilinnu lipkonnale. Osavõtjad pöördusid koju oles ammutanud uusi ideid ja saades uut inu uueks tegevusaastaks. (EPL/RN)

Arnold "Ats" Pundi vastutas koos Heinar Valkiga lähtmatu korralduse eest.

Kilde muusikaelust vanas Tallinnas

Ei ole teada, milline oli XIII sajandi (kõnelemata vanemast aegadest) tallinlaste suhtumine muusikasse, sest vanimad dokumentaalsed teated muusikale kohta Tallinnas pärinevad alles XIV sajandist. Siis aga esines kordummuusika kõrval ka juba sellskondlik tantsumuusika, marsimuusika, pidulik tornimuusika ja kirikumuusika (orell, solistide ja koori kaastegevusel).

Vahete-vahel esinesid Tallinnas ka rändmuusikud. Ka levisid juba siis läänest toodavad puhk- ja keelpillid, viimastest aga eriti lauto. Tallinna rae arveraamatud näitavad, et XV sajandil maksti ka juba honorari. Näiteks ühele lautoomängijale Nürnbergist.

Kuni XVI sajandi alguseni esinevad neis arveraamatuis kontsertpillidena ka kannel ja torupill. Sellest ajast peale esineb torupill veel ainult tantsu- ja joonapidude pillina. Näiteks kõnelatakse Rusa-sovi kroonikas torupillist kui vulgarisest mänguristist.

Esimesed lauluharastajate ringid tekkisid arvatavasti juba XIII sajandi klooritrite ja kirikute juurde. Et muusikale osutati täiesti tähelepanu, sellest kõneleb Püha-vaimu kirikus asuv muusikute kaitaja neitsi Maarja altar. Ka on teada, et XVI sajandil tegutses Tallinna Niguliste kirikus suur laulukoor, millesse kuulusid ka naised.

Varem - katoliku ajal - laulsid kirikute koorides tiiskanti ja alti poisid. Lisaks oli Püha kloorist kuulus 60-likkeline naiskoor, mille moodustasid nunnad. Pühavaimu kiriku poistekoor, keda mainitakse Mülleri jultustes, laulis vaid jumalateenistustel, kuid Niguliste segakoor (kuni 50 laulajat) oli ka kontsertkoor.

Tõus koorilaulu alal algas Eestis XVI sajandi keskpaiku. Vähesed XVI - XVII sajandist pärinevad noodid, mis säilitavad Eesti raamatukogudes, kõnelevad kohalike muusikaharastajate elavast kontaktist kaasaegse muusikaga. Need esimesed nooditruksed jõudsid üsna varsti pärast ilmutumist ka Tallinna, ja sellele vaatamata, et nende hind oli kõrge.

Selle tõttu eelistati veel XVII sajandi keskpaiku noodide käsitsi paljundamist. Ühe kuulsama välismaalasena töötas muusikaõpetajana ja hellioojana Tallinnas 1674-1683 Bach'i eelkäijana muusikaajalukku läinud Johann Valentin Meder.

Esimese Tallinna eesti laulukoori asutas 1823 eesti muusikaharjanduse rajaja helliooja Johan August Hagen (1786-1877), kes oli Tallinna gümnaasiumi muusika- ja lauluõpetaja ning ühtlasi ka Oleviste kiriku organist.

Juba XVI sajandil esinesid Tallinnas ka pillimehed (spellunden), samuti ka "bassunerid" (pasunapuhujad) ja trompetterid (trompetistid). Ka ei puudu Tallinnas nn. linnamuusikud, kelledest kõnelevad rohked sissekanded rae arveraamatuisse. Ennekoike said need pillimehed linnalt kvaliteetset riiet, karusnahka voodriks ja õmburasa.

Arveraamatud näitavad, et nende linnamuusikute hulka kuulus ka eestlasi. Kindlale aastapalgale võeti Tallinna linnamuusikud 1621. Igale maksti siis aastas 12 marka, millele lisandus veel tuld mängimise eest rae lootudel (23 korda aastas), kodanike pulmades ja muudel pidustustel.

1812 esines Tallinnas "Aktia-majas" iseseisva kontserdiga ka esimene eesti kutseline hellikunstnik tallinlane Karl Friedrich Karell (1791-1857), keltari ihuursti dr. Philipp Karelli vend. Karell mängis peale viihli veel flööt ja klaverit ning esines tenorina.

1817-1820 oli ta Pühavaimu kiriku organist. Hiljem töötas Venemaal. Näiteks Moskvas teatri esimese tenorina, siis Kiievi kuubermangus muusikadirektorina, üha ratsadivitsi kapellmeisterina ja

lõpuks Peterburis õigusteaduskooli muusikaõpetajana.

Vana Tallinna muusikaelust tähtsat osa etendasid ka kantorid, organistid ja muusikaõpetajad. Kui 1681 asutati Tallinna gümnaasium, siis loodi selle õppeastuse juurde ka segakoor. Selle juhatajaks olid gümnaasiumi kantarid. Eraseltsid ja nende laulukorid omandavad kaalu alles XIX sajandil. Siis kujuneb uueks muusikaelu arendamise kohaks ka teater.

Ühe kuulsama lauluõpetajana Vanas Tallinnas oli Gertrud Elisabeth Mara (1749-1838), lauljatar, kes esines ooperidilvana Moskvast ja mujal. Alates 1815 elas ta Tallinnas, kus ta tegeles siis pedagoogina, solistina ja organisatorina. Ta hauakivi Kopli kalmistul ütleb: "Hier ruht die Saengerin Mara, die fast ganz Europa in Entzücken und Bewunderung versetzte".

Üheks suuremaks muusikaliseks ürituseks Vanas Tallinnas peetakse J.A. Hageni oratooriumi "Wir haben sie wieder" ettekandmist 16. ja 25. juunil 1840 taastatud Oleviste kirikus Oratooriumi esitamiseks rakendati siis esmakordselt koos orkester (41 mängijat), 11 solisti ja koor (kokku 97 laulajat). Nii oli kokku 140 esinejat. (EPL/LTE).

Kiviaja kunsti Soomes

HELSINGI (VE) — Soomes on juhtunud tänavu juba teine kiviaja kaljumaalide avastamine. Nüüd leiti see Kuusankose Paganamäe (Pakanavuri) kaljuseinast. Osa joonistusest on aegade jooksul jäänud paaivärvidega pintslimärkide alla. Nähtav joonis esitab ahvardussuundis oleva inimese nägu.

See on juba üheksas leid Soomes. Neli maalungit leiti Pohjois-Kymenlaaksos ja juulikuu lõpul leiti Valkalast umbes 30 km kaugusel oleva Kultareiti juures asetsevast Lõppöse koopast kiviaegseid kaljumaale, mis kujutavad inimese kätt ja hirve.

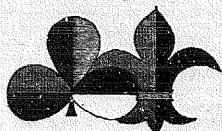
Nende vanuseks arvatakse 2000-4000 aastat. Varem teadaolevad maalungid on leitud Iiti Kotijärve ja Märkjärve rannakaljudele. Esimene kaljumaal avastati Soomes siiski alles selle sajandi esimesel kümnendil.

E. Jaakson inflatsiooni konverentsil

Washingtonis kaits päeva kestmü konverents, kus arutusel olid inflatsiooni probleemid, leidis osavõtu kõikide USA-s akrediteeritud välisriikide esindajate poolt. Teiste seas võttis sellest osa ka E.V. esindaja USA-s, Ernst Jaakson.

Konverentsil esitati ülevaateid ja analüüse kõikide majandusharude kohta spetsialistide poolt, milledele järgnesid ka sõnavõtted. President Ford jälgis konverentsil peaaegu kogu selle kestvusel. Ta teatas hiljem, et esitab kümnemkonna päeva pärast Kongressile kava inflatsiooni vastu võitlemiseks.

Kerttu Mustonen-Kukki, tuntud hõimutegelane Soomes, tähtsastas oma 75-ndat sünnipäeva. Magister Kerttu Mustonen-Kukki on töötanud Helsingi eesti saatkonnas ja hiljem töökunud soome keelde rea eesti kirjanike teoseid.

Uusi poliitilisi maa-libisemisi Ameerikas

WASHINGTON (EPL kirjasaatjalt) — Kõnes, mille president Ford pidas peatselt pärast ametisseastumist USA Senati ja Esindajatekoja ühisel istungil, pöördus ta kongressiliikmete poole üheskoos, kuid ka head abielu. Abieluettepanek võeti Kongressi Demokraatidest enamuse poolt heasoovlikult vastu, rääkimata Fordi enda parteikaaslastest, kes olid üllalt ünnelikud, et pääsesid Nixonil vesikivist end kaevama, mis ähvardas Vabariiklikku Parteid uputada. Kõik näis uuel presidendil hästi minevat, kuni ta täispurjedes riigimehelaev sõitis vana Watergate kanti otsa hetkel kui ta ootamatult andis ametistla Nixonile. "Heast abielust" jäid puhkenud tormikeerises alles vaid kuu sega kestnud meenäädalad. Parteiloolisest ristlained on jällegi tavaks, laialdane heasoovlikkus Fordi vastu on tunduvalt vähenenud ja ta presidendiks tagasiastumise shansid kahanenud. Kuid uusi võimalusi Fordile kui ka üldise USA sisepoliitika avas teine poliitiline maailmeline, nimelt senaator Edward Kennedy teadaanne, et ta ühelgi tingimusel ei kandideeri presidendiks järgmistel valimistel 1976.

Milleks astus Ford selle endale poliitiliselt nii riskantse sammuni kui seda oli Nixonil amnestieerimine kõigist võimalikest süütegudest? Senini ei ole Ford andnud sellele küsimusele selget vastust. Nii kurjad keeled kui poliitilisest mahhiatsoonidest umbusklikkust teinud inimesed vihjavad mõnele salajasele eelkõrreleelisele Nixonil ja Fordi vahel. See on siiski vähe tõenäoline, et suure poliitilise kogemusega Ford lihtsalt alahin- das võimalust, et pühkub nii suur poliitiline raev ja maru. Motivide osas tahtis ta ühe hoobiga Nixonil ja Watergate probleemile selja taha jätta. Samuti võis ta tõesti tunda ka teatud isikliku kohustust mehe päästmiseks, kes oli teda valinud asepresidendi kohale ja sellega oma järglasest. Eriti kui Ford teadis, et Nixonil tervis nii hingeli- selt kui füüsiliselt oli halvenemas.

Näib, et nii USA avalikkus kui poliitikutud mõlemist parteist — just mõlemist, sest ka terve rida vaba- riiklasi kritiseerisid Fordi sammu — old Nixonile antud manestist alguses niivõrd rabatud, et nad teatavalt määralt üle reageerisid. Tekkis automaatne reaktsioon, et Watergate nn. cover-up ehk süü- tegude kinnikarmine ja varjamine ikka veel jätkub. Sest kui Nixon sai amnestia, siis ei saa ju tema vastu enam tõsta kohtulikku süüdistust, rääkimata karistamisest.

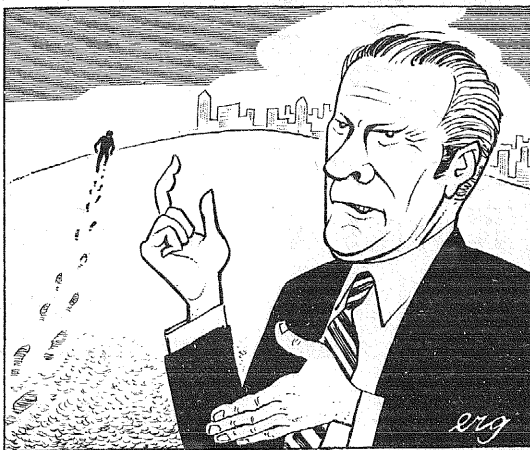
Ja kui kohtu ees põhjalikku as- jade arutamist tule, siis üheil- poolt jääb ametlikult kindlaks te- gemata, kas Nixon oli krimi- naalselt süüdi ja kui, siis mis asjus, ning teiselt poolt jäävad paljud as- jad Watergate affiiriga seoses avalikkuse ette toomata. Näiteks need rohked heliindid, mis veel pole seni avalikuks tehtud, aga mis võivad suuremalt illustatsiooni ja kurt- tegusi endas peita, kui seni avalikuks saanud andmed seda tegeid.

MIDA AVAILIKKUS NIXONILT OOTAS

Mitte et Nixon kohtulikku karis- tamist eriti oleks soovitud — kuigi küllap on ka üripis palju neid, ke- ledele oleks valmistatud suurimat mõnu näha Nixonit trellida taga. Mida aga suure osa USA avalikkuse poolt oodati, oli mingi Agnew probleemile sarnanev lahendus. Teatavasti Nixon kaasaegne ase- president Agnew, austades kohtu- niku ette, vastas tema vastu esia- tud süüdistusele nolo contendere, s.t. et ta ei hakka ennast kaitsma. Kohtu praktikas see on sama mis enda süüdi tunnistamine.

Olles ennast seega süüdi tunnis- tanud ühes väiksemas kriminaal- kuriteos, pääses ta kohtumõistmi- sest suuremastes kriminaalsüüdi- stustest. Need suuremad süüdi- stused aga tehti avalikkusele teata- vaks ja olid põhjalikult dokumen- teeritud, mis ei jätanud vähimatki kahtlust, et Agnew oli toime pan- nud rea tegusid, mis oma loomult olid kriminaalsed ja et Agnew isik- us oli tegemist roimariiga, ehk pehmemalt öeldes suliga.

USA avalikkus, kui maha arvata umbes 20 prota, ameerikaldest kes olid lõpuni ja on nüüdki veendunud Nixonil pooldajad ja olid valimis- temaga minema läbi paksu ja ve- dela, ootas umbes samasugust la- hendust Nixonil puhul. Mingisugust osalist süü omaksvõttu, ning kõigi võimalike seaduste ja USA põhi-

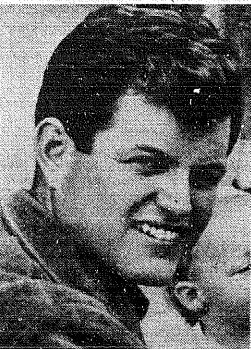
Gerald Ford arvestas valesti, kui ta lootis "minejast" Nixonist lahti saada amnestiaga — see oli löö herilasepessa. . .

seaduse vastu tehtud eskimuste päevavalge toomist ja dokumen- teerimist. Ning kui pärast seda oleks Ford andnud Nixonile am- nestia siis oleks USA avalikkus ol- nud sellega päri, sest keegi enese isamaast lugupidav ameeriklane ei oleks tahtnud näha oma riigi endist presidenti vanglas.

Aga vaatamata sellele, et Ford amnestias Nixonil enne kohtulist protseduuri, näib nüüd, et leidis siiski aset umbes sarnane juhus kui Agnew puhul. Tarvitav ju Ford Nixonil amnestieerimisel sõna "pardon", mis tähendab ar- muandmist. Ja Nixon võttis ar- muandmise vastu. Nii nagu äära ütles Rocketeller televisiooni- kaamerate ees Nixon kohtu, et senaatorid teda küsitlesid seoses tema asepresidendi kinnitamise protseduuriga — armuandmise ja amnestia vastu võtmine on enda kaudselt süüdi tunnistamine.

KÜLM SÖDA FORDI VASTU KONGRESSIS

Ükstaupha kuidas Nixonile antud amnestiat tagantjäreli analüüsida, tõi see endaga kaasa suuri raskusi Fordile. Valimisvõitluses presi-

Edward Kennedy loobus kate- gooriliselt kandideerimast demokraatide presidendikan- didaadid kohale.

dendikohale 1976 võidakse seda kasutada ära tema vastu. Kuid mis praegu praktilises poliitikas veelgi hullem, on see, et ühe hoobiga oli kadunud heasoovlikuski Fordi vastu, mida esialgu üles näitasid nii poliitikutud vastasparteiist kui Ameerika mõjuvõimase ajakirjan- dus. Algas "Külm söda" USA Kongressi enamuspartei (Demok- raadid) ja presidendil vahel.

Presidendi poolt ette pandud seaduseelõud allutatakse nüüd teravale uurimisele ja debatile nii Esindajatekoja kui SENATIS. Pre- sidendi poolt ette pandud nimeta- misel kohtadele, mis vajavad Kongressi kinnitust — nagu näi- teks viissadaalad — ei lähe ker- gelt läbi ja juba on esinenud taga- siikmami võt lihtsalt kalevi alla panemist. Samuti on oodata har- moonia kadumist välispoliitilistes küsimustes ja presidendi välispoli- tiitiliste sammude tugevat kriti- seerimist mõjukate senaatorite poolt.

TEINE "PAUK": KENNEDY

Telse pauguna tabas USA politi- list ühe hiljutine teade senaatori Kennedyt, et ta loobub kandidee- rimast presidendikohale järgmisel valimistel. Kuigi arvestati võimalusega, et Kennedy võib loobuda, tuli see uudis siiski oota- matuna, kuna varem arvati, et ta ei teata oma lõplikku otsust enne tuleva aasta algust. Pealegi oli as- jatundjate hinnang viimasel ajal kaldu- nud sinnapoole, et Kennedy on valmis kandideerima presi- dendiks.

Ka siinjuures, nagu Fordi oota- matu otsuse, puhul, saab aimata mõtivate osas isiklikke ja inim- likke põhjuseid. Edward Kennedy on ainuke oma pere neljast ven- nast, kes veel elus. Kõik teised on surnud vägivõltsed surma, üks la- hingulendurina sõjas ka kaks mõrvari kuulide läbi. Suure pere- konna ainsa täiskasvanud mees- alkuna on tal laialdasest kohustusest ka oma tapetud vendade perede ja laste vastu. Ta enda näine oli hil- juti poliitiliste häirete tõttu ravil ja oli karta, et äge presidendik- ampania võib ohutuks muutuda

Riin Rivanool TULETORN

Seal ta seisib tänavanurgal. Noorepoolne naisterahvas, õhukeses mantlis ja lausa loides. Enda ees hoidis ta rinnakõrgusel õhukest ajakirja "Tuletorn". Seisid sedasi kui kuju.

Arukeste Anni silmitses tükki aega, sammus paar korda seisjast koguni mööda, ilma et tal asjagi oleks olnud ja jai siis ta kõrvalse peatuma. Muidugi, nüüd oleks naine vähemalt seda "Tuletorni" pekkuma pidanud, et ostke ja toetage! Aga mitte midagi taolist.

Ja siis küsis Anni seisjalt:

"Miks?"

Kuulis, et sellisest seisimisestki saab äratust, hingedõnnistust, rah- luidust ja mõnda muud asja veel, millest Anni omas väheses kee- leoskuses aru ei saanud.

Vaata, sellest tunnist peale tuli Annile kui lumm peale ja möte, et tahaks ka katsetada. Proovimise mõttes, saate aru.

Tegigi.

Juba järgmisel hommikul, kui August tööle oli läinud, oligi möte küps.

Anni ajas selga sooja palitu, jalga villased püksid ja rätigi tõm- bas pähe. Riitult haaras esimese kättejuhtuva ajakirja, sest keegi seda niikuini ei märka mida hoiad ja sõitis metrool sõidalinna.

Sama nurga peal võttis poosi sisse, kus elne seisnud oli. Seisid liikumatult ja kannatlikult. Inimesi tõttas mööda, keegi ei heitnud pilgu. Mõnest jäi järeleohjuma selline roosilillekese lõhn, nagu oleksid sirelipõõsas istunud mõni tõttas mööda nii liigalt, et tam- pis lausa varustale.

Külm oli. Tuul löötus kui pöörane ja vahest krabistas vihmagi vastu nägu.

Käsi tikkus surema ja sõrmed surisisesid. Ah, milline plin, kuid see hinge õhustab! Annike kannatas edasi, mõttes kõigile oma pattude- le ja pahategimistele ja nõda edasi. Ootas äratust ja andeksand- mist.

Äkitselt jäi üks jõnksam ta ette seisma. Selline laide õlgadega, vanapoolne ja vahits üksiksilmi Annile otsa, Või õigemini küll mitte otsa, vaid silmitses hoopis silmipõõramata ajakirja Anni käes.

"Nüüd tuleb mängu tahtedüü," otsustas Anni ja seisid silmipil- gutamata kui kuju edasi. Aga siis kogunes sinna teisigi, kõigil sil- mad punnis ja aina vahivad.

"Mis see maksab?" küsis siis keegi.

"Mis võiks maksata üks "Tuletorni" ajakiri," mõttes Anni ja oli oma ossa täiesti sisse elanud.

"24 senti", kostis ta.

"Tehtud!" tuli kiire vastus ja otsemaid pistis mitukümmend meesolevust oma 25-lise Annikesele plinku.

Läks lausa rünnaks, kuni üks pikem ajakirja oma kätte sai ja kõrgele hüjutas.

"Sa püha ristike!" kiljatas Anni ja pidi äärepealt sinnasamasse ära minestama. Ajakiri oli lahti just selle koha pealt, kus alasti plika üle kahe veeru pööramas. Augusti "Playboy" muidugi.

"Kas on neid veel müüta?" kuulis Anni veel, kui rahvamurust läbi metroojaama trügis ja viimasel minutil rongile hüppas. Ük- sõikku kuh! Järgmises jaamas vahetas, istus õigele rongile ja töt- tas oma kodu kaitsvate seinete vahele.

Katus unustada ja olekski sellega hakkama saanud, kui august õhtul oma "Playboy" tagaotsima poleks hakanud.

Sis langes Anni nuttes oma Augustile kaela ja tunnistas kõik.

"Ms. hingedõnnistuse kaalutlustel. . ." sai ta veel ohata, kui Au- gust pööratas:

"Või veel! Hingedõnnistuse pärast müüsid mu "Playboy" 25 cendi eest maha! Mis nurrjutta sa keerutad! Lähed otsemaid ja ostad uue!"

Aga nüüd kargas Anni hing ka hirmsast meelest: Ei!

"Pornograafia! ja porduelu sin majas ei ole! Ei mingisugust "Playboy" ja — asi klaar!"

Ma ei hakka selle jutu lõppu ära rääkima ja ma ise ei tsnaks seda lugu ka, kui Annike mitte ausõnaga ei oleks kinnitanud, et just nii see oli ja mitte teisiti.

Igatahes on Anni ja August nüüd jällegi ära leppinud.

naise vaimsele tervisele, eriti kuna Ameerikas on valmimisel kombeks anda poliitiliste naistele oma osa valimisvõitluses ja samuti suuri tähelepanu ja pidevat jälgimist ajakirjanduses.

Ning Kennedy vanemal pojalt opereeriti vähilgaiguse tõttu jalg ja selle haiguse juures pole kunagi täiesti kindel, kas tõi see kaasa haiguse pidurdamise või mitte. Pealegi viibib Kennedy alates ohus, et ka teda võivad vaimselt tasakaalutud inimesed valida oma pistoli märklauaks. See oht oleks muutunud eriti akuutseks siis, kui Kennedy oleks presidendikan- diaadina reisinud linnaist linna, segunenud rahvamasstidega ja ol- nud ajakirjanduses ja televisioonis pidevat tähelepanu objektiks.

Teatavat osa Kennedy otsuse langetamisel omas kindlasti ka asjaolu, et seni ei ole Ameerika avalikkus unustanud ühe neiu surmaga lõppenud õnnetust Chappaquiddickis, kus senaator Kennedy poolt juhtunud auto kukkus ühe küsa vette ja ta ise enmas- tse küsa, aga seletamatu asja- lude! alles järgmisel hommikul

asetleidnud õnnetusest poliitilisele teatas. Välimiskapaanis oleks see juhtum kindlasti arutluse alla vöö- tud.

Fordile on Kennedy loobumine teatavaks kergetuseks. Seis kuigi Gallupi ringküsitlus näitas, et Ford lööks praegu Kennedyt, oli see ringküsitlus tehtud enne, kui üle USA küls pahameeletorm seoses Nixonil amnestieerimisega. Ning Kennedyt peeti siiski kõige tuge- vamaiks Demokraatliku Partei kandidaadiks ja valmiste Fordile väga ohutuks vastaseks.

Kennedy loobumine avab mui- dugi uusi võimalusi ka Demok- raatliku Partei enda ridades. Kui ei rohelises tuleks sellele maan- teel, mis viib Demokraatide presi- dendikandidaadiks saamise siht- kohta ja juba on terve rida selle partii tuntud poliitikutu oma va- limismasinatele täiskõrgi sisse lü- litanud. Kes need on, mis on nende vaated ja seisukohad sise- ja välis- poliitilistes küsimustes, ja kellel on kõige rohkem eelsood ja lootusi presidendikandidaadiks saada, seda vaatama ehk ühes järgmises kirjutuses.

Kultuurivallast

Lähenevad A.H. Tammsaare ja "Tõe ja õiguse" tähtpäevad.

Nimelt 30. jaanuaril 1978 möödub 100 aastat sellest, kui Järvamaal, Vetepere külas asuvas Põhja-Tammsaare talus sündis Anton Hansen, kellest hiljem sai eesti rahva kõige lugupeetum ja populaarsem kirjanik A.H. Tammsaare. Slinkohal võiks lühidalt puudutada ka tema nimega, või õigemini selle kirjutamise ja õige esitamisega seosesolevat probleemi. Ülesitatud andmetest on selge, et Anton Hansen võttis endale kirjanikunimeks Tammsaare oma vanemate talu nime järgi. Tammsaare on seega pseudonüüm, sest oma elu lõpuni kasutas kirjanik oma igapäevase ja seadusliku perekonnanimena Hansen.

Sageli aga on meie suurkirjanikust kõnelemisel ja kirjutamisel kasutatud vormi Anton Hansen-Tammsaare. Iseenesest on selline vorm küllaltki loogiline ja selge, andes täie eesmise ja sellejärele perekonna- ja kirjanikunime. Kirjandusteadlase poolt on aga see vorm tunnistatud täiesti valeks ja ekslikuks. Seda põhjendusega, et kirjanik ise kasutas oma raamatute tiitlilehel alati vaid vormi A.H. Tammsaare.

Oma varasemad kirjanudalikud palad ja raamatud avaldas autor siiski oma algse nime Anton Hansen all ja on ka teada kirjaniku enda hilisemaid signaature, kus ta on oma käega kasutanud vormi A. Hansen-Tammsaare. Küllap tõuseb seoses kirjaniku suurjuubeliga see nimeprobleem taas esile, seni aga viimaseaja kirjanduslugude ja teaduslikus publitsistikas nii kodumaal kui välismaal ainuõige vormina praegu kasutusel A.H. Tammsaare.

"Tõe ja õiguse" 1. osa ilmumise 50. aastapäeva pühitsemine 1974.

On olemas andmeid ja kaasaegseid mälestusi, et A.H. Tammsaare mõlgutas mõtteid "Tõe ja õiguse" loomisel suurromaanil kirjutamisest juba siis kui ta õppis Treffneri gümnaasiumis. Samuti meenutatakse, et hiljem, 1918. aastal on kirjanik jutanud lugusid oma sõpradest, milles on pärast kirjapandud "Tões ja õiguses". Kui konkreetselt kirjanikult neil aegadel on kavasnud selle romaani kirjutamist, seda teadis küll vist ta ainult ise. Meile on aga üll teada, et tegelikult "Tõe ja õiguse" 1. osa kirjutamist alustas Tammsaare alles 1925. aasta noembrikuus, siis kui ta oli juba 47 aastat vana.

Raamatu kallal töötas Tammsaare pingeliselt ja käskikiri oli valmis 10 kuuga. "Noor-Eesti" kirjastus andis selle kohe trüki ja seega ilmus "Tõe ja õiguse" 1. osa 1926. aasta oktoobris, selle aja kohta küllaltki suures tiraažis, 3500 eksemplaris. "Tõe ja õiguse" 1. osa on peetud selle vilekõitelise suurromaanil kõige paremaks ja 1. osa on ka rahva seas kahtlematult kõige populaarsem. On palju neid, kes on lugenud vaid "Tõe ja õiguse" 1. osa, aga mitte ülejäänud. Teised osad järgnesid peatselt esimesele — 2. köide 1929, 3. köide 1931, 4. köide 1932 ja 5. köide 1933.

Seni puudub meil põhjalik uurimus A.H. Tammsaare ja tema loomingu kohta.

Selline asjaolu on väga kahetsusväärne. Tammsaare loomingut on muudugi uurinud ja sellest kirjutanud mitmed nimekad kirjanikud. Eesti Vabariigi ajast on teada ütluslikum ülevaade kirjandusloolase Karl Mikhla sulest ning eesestlõng kätisutud Friedebert Tuglase ja Marta Siltaotsalt. Tartu Ülikoolis kirjutasid magistritööd Tammsaare kohta Erna Tilleman-Silrak (1936) ja Herbert Salu (1943).

Seni ülevaatlukum kästius Tammsaarest on Tallinnas 1962 ilmunud Helene Silmskeri lühimonograafia "A.H. Tammsaare" ning aastal 1966 avaldas kodumaa Heino Puhvel uurimuse "A.H. Tammsaare elu ja loomingu varasem periood (1978-1922)". Nüüd on kodumaa kirjandusteadlane H. Silmsker kirjutamas eri uurimust "Tõe ja õiguse" kohta ja samuti oleval seal juba valminud, aga trükitärgse ootamas Silmskeri ja A. Palmi koostatud ja ulatuslikult kommenteeritud pildikroonika A.H. Tammsaarest.

Kuid põhjalikku monograafilist uurimust meie suure kirjaniku elust ja loomingust ei ole teadaolevalt andmell ettevalmistamisel ei kodumaa ega paguluses.

Ettevalmistustööd Tammsaare ja "Tõe ja õiguse" juubelite tähistamiseks.

Lisaks eespoolmainitud kahele raamatule (Silmskeri töö "Tõe ja õiguse" kohta ja pildikroonika Tammsaarest) on ettevalmistamisel ka Tammsaare personaalbibliograafia, kuigi kurdekataks selleks puvdutat valjalk tööjoud. Soovitakse välja anda ka A.H. Tammsaare teoste tekstikriitilist väljaannet, vti õigemini selle suure tööga alustada.

Viimati ilmus "Tõe ja õiguse" kõiges viies köites kodumaa aastal 1964-1969, mis väga suurele tiraažile (50 000 eks.) vaatamata müüdi kiiresti läbi.

Sinjuures tuleks mainida, et selle väljaande 3. köide avaldati algversiooniga võrreldes tugevasti lühendatud kujul, selgitusega, et lühendatud versioon põhineb kirjaniku enda ühel hilisemal kärimisel. Kuid võib olla ka tegemist kirjastuspoole kärimisega poliitilistel põhjustel.

1976. aastaks, "Tõe ja õiguse" 50. juubeliks on oodata kirjaniku sünnima ja lapsepõlvkodu taastamist Albus, kus praegu juba asub ühes teises hoones A.H. Tammsaare muuseum. Teine muuseum luuakse kirjaniku pikaaajalisse ja vilmasse elukohta Tallinna, Kolõla tänavale, kus kirjaniku korter püütakse kujundada sellisena nagu see oli ta eluajal, kuna vastaskorterisse tuleks alaline kirjanduslik väljapanek. See muuseum loodetakse korda saada kirjaniku 100. sünniaastapäevaks 1987.

Kas on mingeld kavasid Tammsaare ja "Tõe ja õiguse" tähtpäevade äramärgimiseks ka eesti pagulaskonna poolt? Seni nagu ei ole sellest midagi kuulda olnud. Aga aastad 1976 ja 1978 ei ole enam kuigi kaugel. (EPL/JT)

Elle Tikenberg-Arusoo, tuntud tennisist, viitis külastusretell Stockholmis, kus ta varem elas enne siirdumist Kanadesse.

Eesti noorte neidude laulgrupp esines äsasjel ameeriklaste riigipühäl Labor Day, mispuhul linna kogunes rohkesti eesti noori nii USA-st kui Kanadast. Lakewoodi Eesti Maja juures toimus rikkalik program, mis esimesel veel tenor Heinz Rihvald, Taavo Virkhaus, Guido Mõhman, Harry Verder, balle-tiõplased jne. Korraldatud oli ka kunstinäitus (Foto A. Pensa)

Veski mälestusi: Konst. Pätsi "Teataja" asutamine toimus Tartus

Oma mälestustes kujutab J.V. Veski põhjalikult tegevust "Teataja" juures. Ajalehe asutamise mõte tekkis Tartus, kuna sellesse radikaalsemad noored olid sattunud vastukõlgu J. Tõnissoniga ja tema "Postimehega". Arvustavasti tekkis lehe asutamise mõte Eduard Vilde ja tegelikult ajakirjaniku peas. Pätsi peeti peatoimetajana kohaseks, kuna ta oli kreeka-õigussõnne ja tema kinnitamine valitussuutuse poolt selle töttu loodetavasti kergem. Kaasas olid algusest peale veel M. Martna, O. Müntner ja J.V. Veski. Viimane töötas lehe juures kogu selle ilumiseaja 1901-05. Hiljem võeti juurde H. Pöögelmann.

J.V. Veski oli toimetuse sekretär, kellele toimetaja ja korrektor, muretes juhtkirja, pidas siidet maakirjasaajatega ja toimetas kodumaa sõnumeid, arvustas konserte ja kirjutas kirjavastusi (nii siis töökoorem, mida normaalselt oleks pidanud kandma vähemalt 3-4 meest). Viide kirjutas rahvusvahelist ülevaadet, tõi telegramme, valis romaane tükimise jaoks ja toimetas "Naljalisat". Pöögelmanni hooleks olid kohalikud sõnumid, tema tõiiks romaane. O. Müntner erialaks olid sõnumid "Vene riigist".

Toimetuse koosseisukuid palju ei peetud. Nädala algusest lahendati ära tähtsamad tööjoutuse küsimused. Viide käis näit. küll pidudel, kuid ei viitsinud eeskava jälgida, vaid istus rohkem "puhveti poolel". Vahel, kui valdusi tekkis

teatril üle, kirjutasid samast tükist arvustuse nii Pöögelmann kui Viide. Keele suhtes lepliti kokku, et hakatakse kasutama põhjamurde-liselt "seal" ja "peal", mitte "sääli" ja "pääli" nagu Tartus. "Tuusaste" asemele kirjutati "ilu-sasti".

"Teataja" kontoris, mis jagas lehti tallinlastele ja võttis kuulutusi vastu, töötas alguses Marie Under, hiljem pandi kuulutuste osakonna toimetajaks Eduard Virgo.

Toimetuse töö algas kell 8, kell 19 pidi leht ilmuma. Trükkikoja jooksupõisid lippasid kogu aeg edasitagi käsikirjadega ja korrek-tuuridega. Lehel oli tavaliselt kolm juhtkirja, neid kirjutas alguses tihti K. Päts.

Hans Mathiesen trükkikoda asus keskris, ol pime ja oma sissesea-delt väga primitiivne. Ladumine toimus loomulikult käsitl, vale-tähed tõsteti naaskliga välja. Trükikimastinat vändati samuti käsitl. Nuhluks olei veel tensor, kes võis alati muudatusi teha ka teksti maha tõmmata. Augud täideti valmisolevatest mitmesuguse al-suga paladega. Trükkimine toimus väga aeglasel, tellijad said lehe hilisema postiga. Alguses oli tiraaž 6000 eksemplari, hiljem see kasvas.

Ootamatute takistuste töttu pidi toimetuse liikmed lehe ilmunemisel koht olema. Viide ei pidanud sellel alati kinni, vaid läks lõunat sööma või koguni kogu romaanijätku valmis kirjutama. Tihti jalutas ta suitetades mööda toimetuse

ruumi ja mõttes romaanijätku väi-ja.

Aasta hiljem kolis toimetus la-hedamatesse ruumidesse (esi-mesed ruumid asusid vorstikaup-luse peal — vastavate lõhnadega). Tallinnasse kolnud maalermeister Mihkel Martna ostis ära A. Buschi trükkikoja ja talitus said palga sa-mas majas endise "Eesti Posti-mehe" asemele. Trükkimine toi-mus nüüd küll juba masinpressiga, aga poognate allapanek ja ära-võtmine tuli ikka veel sooritada käsitl. Lehte "murdid" juba trükikoda, toimetajad pääsesid sellest tõesst.

Tensor Jüri Truusmanni juures käis harilikult jooksupõis. Üldiselt oli vahetord temaga hea, Viide "Mahtsa sõjest" näiteks ei tõm-matud ridagi maha. Kogusummas tõmmati maha vahest 10 prots. kogu sisust, mis heldeiti siis pabe-rikorvi. J.V. Veske kahetset ta-gantjargi, ei kellelgi ei tulnud mõttesse, neid artikleid ja sõnu-meid säilitada. (EPL/AI)

"Vene karu" J. Kotkas

Svenska Dagbladet on Trollhät-tanis külastanud omaaegset rootsi raskekaalu maadluskuulust Bertil Antonssonit, nüüd 53 a. vana, kes omal ajal kujunes Johannes Kot-kase maailma-karjääri lõpetajaks. Kotkas kaotas Antonsonile maailmameistrivõistlustel 1953, olles favorit ja võitmatuks peetud.

Nüüd jutustab ta "vene karust" ja ka Sv. D. sporditoimetajad ei tea ilmselt, et "vene karu" Johannes Kotkas tegelikult oli eestlane ja eesti maadlustraditsioonide jätk-a ja pärast Palusalu kahekordest kuida Berliini olümpial.

Antonsson jutustab, et saatsuli-kul matshil oli Kotkas temast 25 kilo raskem, 120 kilo Antonssonil 97 vastu. Samal ajal oli Kotkas seitse aastat vanem. Esimene periood oli tasavägine, parteris peal olles oli Kotkas parem, kuid kui Kotkas parteris all oli, västas Antonsson teda poolneelonitega selle võrra, et järgnevas lõpu püstitamises ta saavutas silmnähtava ülekaalu. Antonsson peab seda oma elu suurimaks võiduks — võitu "vene ka-ru" üle...

Linda Milkop abiellus Uus-Me-remaal Aucklandis Aistair Smi-thiga.

Hitler-Stalini sõpruse mesinädalateli kui sakslased vallutasid Poola ja teise osa sellest maast okupeerisid vastavalt kokkuleppele venelased. Pildil sõbralik kohtumine demarkatsiooniliini.

Balti ajalugu õppeainena ülikoolis

TORONTO (VE) — 1972. a. kea-del Torontos peetud AABS'i Association for the Advancement of Baltic Studies) konverentsil tekkis idee balti poliitilise ja ühis-kondliku kursuse korraldamiseks Toronto ülikooli juures. Konve-entsi juhtkond dr. O. Träsiga ee-otsas on seda mõtet pidevalt ka-tunud rakendada ja vajalikke eel-sid teinud, kusjuures nüüd kus tu-rumus on nähtavud, on kursuse koordineatoriks prof. J. Dreifelds.

Järgmisel kuul algab Toronto ülikooli õhtukursuste raames School of Continuing Studies) balti õhvaste poliitilise ja ühis-kondliku jaloo kursus, mis on olnud kaua-eks sooviks balti rahvastele ja kus balti rahvad peaksid ka ise huvi nende lähedaste ainet vastu näi-tama, et see saavutatud tulemus võiks püsivaks jääda ja ehk koguni laieneda.

Balti rahvaste esimene ühine ajalookursus Kanada ülikoolis on nüüdseks ütskaskjallikut väljatöö-tatud. Lektorite koosseisu on täiendatud eriala jõududega. Kur-suse kahtunnulised loengud toi-muvad kord nädalas.

Vaimuinimesi sportlastena jõukangelaste maal Eestis

Suur jõud on eesti mehe üks iseloomustavaid omadusi. Väike Eesti on suhteliselt rahvaarvuga andnud maailmale suuri maadlejaid ja tõstjaid — maailmameistreid, olümpiavõitjaid, jne. võibolla rohkem kui ükski teine rahvus. Meenutagem ainult nimesid nagu Lurich, Hackenschmidt, Väli, Palusalu, Kotkas, Neuland, Taits ja paljud teised. Kõik need kuulsad aga moodsa ja teadliku spordi ajastuse. Võib üsna kinslaasi oletada, et ka möödunud sajanditel leidus Eestis "karu jõuga" mehi, kes rahvusvahelistel võistlustel oleksid oma vastaste seljad teinud prügiseks, kui selliseid võistlusi sel ajal oleks peetud ja eesti jõumehed oleksid saanud neist osa võtta. Kuid ka nendest vägitegudest, mida tugevad eesti mehed sooritasid oma kodukohtades kaugemas minevikus, pole andmeid peaaegu üldse olemas.

Esimene eesti jõukangelaseks peetakse "ametlikult" Tartumaa meest Juhan Pastakit (1897-1919), kes oli Liini mõisas metsavahiks. Tal oli haruldasi suur jõud, kuigi ta polnud kunagi teadlikult ja süstemaatiliselt harjutanud.

Kui Tartusse tulid esimesed jõumehed välismaalt ja esimesed vana "Vanemuise" saalis pommitõstmisega, lubas üks neist sada rubla sellele mehele, kes suudab kõik tema vägited järele teha. Seda kuules astunud Pastak lavale ja tõstnud väljakutsuja pommid üles nagu mängukannid.

Kui Pastak oli kõik kangid ja pommid turjale võtnud, käskis ta ka välismaa jõumehel pommide olasta istuda.

Järgmisel õhtul kutsus sama mees Pastaku endaga maadlema, millega eestlane oli nõus. Matsid nende vahel kestis kolmeveerand tundi, siis oli Pastak vastase õlgadele surunud. Kuid välismaa jõumees ei tahtnud ikka veel end võidetuks tunnista.

Viimase jõukatsena kolmandal õhtul hakati proovima, kumb neist jaksab suurema raskuse korraga trepsist üles kanda. Pastak võitis kummagi kaenla alla kümnepuudase (160 kg) villakoti ja hambuse veel kolmanda kotti. Selle kanda-miga läks ta trepsist üles üsna kergesti. Vastane ei saanud aga sellega hakkama.

Hiljem juhtus Pastakuga õnnetus, mille tagajärjel ta jäi põdemaa ega polnud enam võimeline oma suurt jõudu demonstreerima. Tulles kord Pärnust soolakoormaga jäi ta vankri kukkuma.

Hobune oli vankri kraavi tõmmanud ja Juhan kukkunud kraavipõhja, kuhu talle kümnepuudased kottid peale langevad.

Pastak suri 22-aastasena 1919. aastal ja tema vägited olid teada juba ammu enne seda, kui esimene raskejõustikuklubi Eestis tegutseda hakkas.

Pastakut, kelle nimi on enamikule kaasaegsetele spordihuvilistele kindlasti tundmatu, tutvustab meile maadlusentusiast ja treener, praegu 78-aastane Georg Križan, son oma eelmisel aastal Eestis ilmunud raamatus "Eesti raskejõustiku ajaloo".

Teos, mille autori materjali kogumiseks kulus 25 aastat, sisaldab biograafilisi andmeid koos piltidega 80 eesti maadleja, tõstja ning raskejõustiku juhtinud tegelase kohta. Kuulsale kolmikule sajandi alguses — Lurich, Aberg ja Hackenschmidt — on pühendatud eripeatükid.

Samuti on eraldi käsitletud eesti raskejõustiku algust ning ajalugu üldiselt ja üksikute liinide kaupa. Peale selle sisaldab raamat arvu-kalt haruldasi fotosid eesti raskejõustiku algaastalt, suur osa neist ilmunud trükkis emakordseid.

Biograafilise osa annab meile informatsiooni mitmest tuntud eesti raskejõustiklasest, kelle saa-

tuse kohta seni siin puudusid andmed.

Ka ei ole välja jäänud 1940/41 aastatel punaste ohvriks langenud "rahvavaenlased". Meie omaaegsele parimale kuultõukajale ja maailmameistrile raskekaalu tõstmises, hiljem Taalina "Päevalehe" peatoimetajale Harald Tammerile on antud 25 rida. Need lõpevad lakoonilise lausega "H. Tammer suri Suure Isamaasõja ajal NSV Liidu tagalas 1941.a.". Täheandab ta elu lõpetes Siberi sunnitöölaagris.

Kurbade sõnumite kõrval leidub raamatus ka üht-teist rõõmustavat ja üllatavat ning paljudele seni teadmatut. Näiteks, et eesti kõigi aegade parim tõstja Jaan Taits ajavahemikus 1937-72 püstitas 41 maailma- 51 nõuk. liidu ja 72 eesti rekordit. See on saavutus, milleni on jõudnud maailmas väga vähesed sportlased.

Kui paljud meist on teadlikud sellest, et kuulsal Georg Hackenschmidtil oli noorem vend Bruno (1878-1957), kes samuti tegi endale hea nime maadlejana.

Võistluse alguses amatöörina, kuid 1910 otsustas hakata elukutseliseks. Võitis edukalt (võttes esikohi) osa võistlustest Viinis, Budapestis, Prahas ja teistes Euroopa linnades. Oma hea tehnikaga. Lõpuks maadlemisest sai temast kehaleks kasvatuse õpetaja ühes ülikoolis Austrias. Seal viibis ta I maailmasõja puhkemisel ja tema hilisema saaduse kohta puuduvad andmed.

Üllatav on ka teada saada, et mitmed meie tuntud vaimuinimesed nagu kuulus neurokirurg professor Ludvig Puusepp, teatri-egelane Karl Jungholz ja tehnikapedagoog Teodor Ussissoo olid oma nooruses innukad sportlased, harrastades ka raskejõustikku.

Prof. Puusepp hakkas raskejõustikuga tegelema ajal, mil õppis eelmise sajandi lõpus Peterburi Sõjaväeakadeemias. Raskejõustikku harrastas ta kuulsad dr. Krajevski klubiis, kus puutus kokku ka Hackenschmidtiga. See ei olevalt sel ajal suutnud järele teha üht Puusepa tõstenumbrit.

Tulevane kuulus arstiteadlane oli ka hea maadleja. Dr. Krajevski öelnud talle: "Kui Teist ei saa head arsti, siis tuleb maadleja saab Teist igal juhul!"

Prof. Puusepp oli hea tuttav ka Lurichi ja Abergiga, kelle tervis-

likku seisundit ta kontrollis üsna tihti.

Kartes, et raskejõustiku harrastamine tema südamele halvasti mõjub, lõpetas Puusepp selle tegevuse ning siirdus kergejõustikule ja uisutamisele. Ka seal oli ta edukas. Üheks armsamaks võidetud auhindadest oli talle väike hõbeauk, mida kandis rinnas veel oma vanaduspäevil.

Karl Jungholz hakkas aktiivselt spordis kaasa 1880. umbes samaaegselt Tartus, kus töötas trükkiladujana ja oli samal ajal Saksa Käsitöölise Seltsi suveteatris alaliseks statistikaks. Ta liitus teiste noorte poolt asutatud seltsiga, kus harrastati mitmesugustel spordialadel. Jungholz tuli esikohale Tartu-Talvere jooksumis (umbes 25 km), oli seltsi üks paremaid maadlejaid ning tõstjad. 1900 alguses alustas Jungholz pikka matka Lääne-Euroopasse.

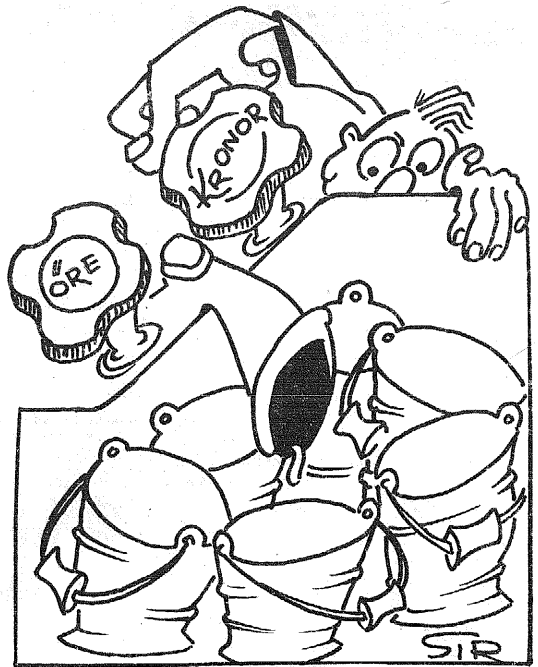
Ta sõitis ja matkas jalgi läbi Saksamaa ning Šveitsi Prantsumaale. Koju jõudis ta Brüsselis ja Berliini kaudu alles sama aasta hilissügisel.

Kauaaegne Tallinna Riigi Tööstuskooli juhtaja Teodor Ussissoo (suri Tallinnas 1969) alustas spordihuvist juba üsna noorelt ja lõi spordiliikumise kaasa veel kõrges eas. Juba 15-aastaselt koolipoisina oli ta hea võidusõitja jalgrattal ning maadluses alistas ta Paide Vallimäel kõik temaalised. Ka spordiringide organisatsioonil oli ta eriti aktiivne. Nii oli ta üks agaramaid Tallinna Jalgrattasõitjate Seltsi "Kalev" asutajaid.

Huvi spordi vastu päris Teodor Ussissoo ilmselt oma isa Mihhilit, kes kuulus eesti raskejõustiku pioneeride hulka. Kui jõumehed välimaalit Eestit külastasid ja kohalikke mehi endiga maadlema kuulsid, oli Mihkel Ussissoo üks neist, kes välismaalastega pidas üsna tasaväigseid mänge.

Autor ei ole oma teoses unustanud ka tugevaid eesti naisi, kelledest on kuuldud ohud vähe ja kirjutatud pole peaaegu mitte midagi. Nii ei teastagi, et Lurichi ja Abergi õed ei jäänud rammu poolest kuigi palju maha oma kuulsatest vendadest.

Ja peale nende on olnud Eestis teisiigi tugevaid naisi. Nalle (kokku kümme) pühendab ta peatükile pealkirjaga "Eesti naisel rohkem jõudu kui meestal!". Neld tutvustame võibolla edaspidi (VE)

Invandrarutredningu ettepanekutes on tingimuseks vähemugrupile majandusliku toetuse andmisel 3 000 liiget:

— Organisatsioon, klubid, seltsid, komiteedid, ringe, ühingu, fonde, liite jne. — neid on meil vahvasti, vast isegi mõned üle 3 000. Nad narrid aga nõuavad, et meil oleks ka liikmeid. Seda kraani peab ikka ise saama keerata...

Ameerika reporter vanas Tallinnas

WASHINGTON (VEB) — "Washington Post" toob 11. sept. numbris kirjutise Tallinnast pealkirja all "Tallinn Nurtures Its Architectural Past" — "Tallinn hoolitseb oma mineviku arhitektuuri eest". Kohe alguses loetakse Tallinn N. Liitu kuuluvaks, hiljem kõneldakse Nõukogude Eestist. Arhitekti autor kirjeldab, kuidas selle keskaegse Balti linna kodaniku videvikutundidel valguvad linnatsemurid muinaskividest tänavalle, et teha mõningaid otusid või juua kohvi konjakiga teel koju.

Tallinnas on mõningalad moodsaimeid hooned, milliseid ei kohta kogu N. Liidus, märgib autor ja tõstab esle 22-korruselise hotelli stidallinnas ja fantaasialuküllase kava luua maa-alune tee linna elamute rajoonide vahel.

Artiklis lisatakse, et vähesed Põhja-Euroopa linnad on päänend sõjast ja muudest laastamistest sellesl määral kui Tallinn. Neli-kümmend protsenti Tallinna kaubandusest toimub 16. sajandi vaned müüride vahel ja 15.000 inimest elab korterites, mis kunagi kuulusid Hansa Liidu kaupmeestele. Nüüd on Nõukogude Eesti valitsus, mille pealinnaks on Tallinn, asunud teostama kava, mis põhjallikult tahab sõdalinnu muuta, asil-lades suurtest kuludest hoolimata ajaloolise stiili.

Juba 1966 peale on vana Tallinn kuulutatud "kaitsitud tsooniks", esimesena N. Liidus. Kava kohaselt püütakse säilitada kõik, mis on elanud üle aastasadu. Kulutusteks on määratud 1 miljoni rubla aastas ning arhitektide ja inseneride juhtimisel uuendatakse fassaade kitsall tänavail asuvatel hoonetel, veelgi aeglasemalt aga toimub töö hoonete sisemuses, märgib ajakirjanik.

Mis puutub keskaegsesse korterisse, mida korteripuudusest siiski kasutatakse, siis on ametilisel arvamisel, et ei tasu neisse mätta raha, et sisse seada veevärki, vajalikku traadistikku ega muud, mis teeks elamise mugavamaks. On arvata, et mõningad hooned siiski lammutatakse, millel ei ole erilist väärtust.

Et rõhutada vanalinna sarmi, peetakse valgust ja avarust vajalikuks. Loodetakse, et sellesse piirkonda jäävad kolvikud, raamatukogud, bürood, kunstistudiod, suveniiride ärid, kõnelemata muuseumidest ja monumentidest, mis elunduste kohtaselt meelitavad turistide.

"Meie teame, et elu ise kaitseb hooned", on välimaa ajakirjanikele kinnitanud arhitekt Rasmus Kangropool (Vabariigi ajast tuntud kunstiarvustaja R.K. vennapoeg Toim.), kellele on usaldatud restaureerimise töö. Ta on maininud sealjuures, et vana Tallinn on autentne, kuna Varsavi näiteks hävis sõjas ning on detailselt taastatud. Ta lisas, et restaureerimistöö Tallinnas on aeglane, kuna puuduvad materjalid ja töölisel töökäiveses majanduses. Kangropool on tähendanud, et tänaseni on vaid 10 prots. hoonest taastatud.

M.J.

Koolivorm laadakaup

Tallinna Noorte Hääli tõi oma esiküljel pikema üleskute pealkirja all "Koolilaadale!" Nimelt korraldatakse Tallinnas lauluvaljakul enne koolihooja algust koolitarvete ja kooliõpilaste riietuse müük.

Üleskuteist selgub, et möödunud aastal on koolilaadad pealaest ja latallani varutatud vormirietusega 45.000 õpilast, kellest suur osa on esimest korda kooliminejad. Tänavu oli koolilaada alguseks tööstuste poolt müügilte saadetud ainult 32.000 vormirietuse komplekti, seega 13.000 komplekti vähem. Puuduvad osad loodetakse koolilaada lõppemise eel veel teatav osa juurde toota.

Adolf Lahe Montrealist viibis koolilastele Stockholmis. Ta elas varem Rootsis.

Eesti laste mänguring Luidis. Istuvad Peeter Randsalu, Siim Aring, Tiina Meri, seisavad Urve Laas, Pilo Kauri, Linda Saarnak, Anne Saarnak ja Triinu Kivikas (grupp kuulsadest eesti mehi ja Mats Aaman, Leo Kant ning Jaak ja Toomas Meri, kes puuduvad pildilt).

Johannes ja Ruth Koort ühistasid Londonis, Inglismaal, oma kuldpiima. Joh. Koort oli major eesti kaitseväes.

Endrik Tamm, doktor ja kaitseväe kapten, tähtsast Lakewoodis USA-s oma 80-ndast sünnipäeva.

Maria Loosmann, sanitaarkindral Arthur Loosmanni leisk Londonist, Inglismaalt, viibis kuus-ajalisel reisil USA-s koos Alma Goodwiniga.

Eestlasi rahvuslippudega New Yorgi protestimeeleavaldus Austaalas UNO-suursaatkonna uksele.

Küpros tekitas rahvuslusekaine kogu Türgimaal

ISTANBUL (EPL kirjasaatjalt) Pärast kaua kestnud alandusi äraks Türgi ellu Küprose kriisi ajal Seda saart on ikka omaks peetud ja rahvas on nähtavasti kogu ühistundusele selle tagasivõtmisest. Nüüd müüakse tänavatel Küprose kaarte, kus kõik kohanimed on türgi-päraseks noma nad olid 1971-1973, keset saart ilustet türgi poolkruja pealkirjaks on "Isamaa poeg".

Kõikjal müüakse postkaarte Ecevitist, kelle populaarsusel ei näi olevat piire. Seinale asetamiseks leiduvad värvilised plakatid kolme nägava: Mehmet Fatih (kes võitis Konstantinopoli 1453), Kemal Atatürk (kes lõi moodsa Türgi) ja Bülent Ecevit.

Asja ilmus raamat pealkirjaga "Elle Atatürk, täna Ecevit" ja liidandina on raamatus suuri rahvusvärvide plakat Ecevitist. Restorandides ja kohvikutes on raadios kuulda kõige uuemast lühiklaulu Küprose almetel varustatud vastavate "hurraatamistega" koori poolt.

Ajakirjanduses tsiteeritakse hea meelega euroopa ajalehtede ja TV-programmide pealkirju, milles küsitakse, kas Türgist saab suurvõim. Kas nüüd sellel uuel rahvuslikul ühiskusel saab olema märgatavaid tagajärgi rahva elutingimuste paranemisel, on muldugi teine küsimus.

Uudiskirjandus

ROOSI NOVELLIKOGU
Keeleteadlane Aarand Roos on noorim eesti kirjanik võõrsil, kuid ka tema on jõudnud juba neljanda teoseini. Nimelt ilmus Väike-Eesti & EMP kirjatusele Aarand Roosi novellikogu "Esto-Atlantis", mis

koosneb suurel määral ajaloolistest teemadest läbi aastatuhandete, kuid on siiski ülimalt aktuaalne eestlase identituse otsingul kujutluslike piltides. See ideerikas, vaimukas raamat on autoril valimised teadusliku töö kõrval vaimset aastatelt, pakkudes lugejale kaugel rohkem, kui taraline ajaloolise iseloomuga lugemisvara. Raamatu välimuse on kujundanud Ruti Tulving Kanadas.

Aarand Roosi "Esto-Atlantis" on saadaval kuni 30. novembrini etteilmise hinnaga kr. 39.50 kirjastusest. (Box 2171, 10314 STOCKHOLM) Hiljem maksab raamat kr. 49.50.

Kommunism jälle vaba Kreekas

ATEEN - Kreeka uus valitsus andis kõigile poliitilistele parteidele tegevusvabaduse ning legaliseeris ka kommunistliku partei, mille tegevus oli sõjaväelaste valitsuse ajal keelatud.

Peaminister Caramanlis mainis sel puhul, et valitsus kaotab lähe-

mal ajal osaleist kaitseseluksorran-

ning hakkab tegema ettevalmistusi valimisteks.

Autor ise viis raamatu ilmutamise momendil Türgimaal eestlaste juures ja Rootsi tagasi jõudes jätkab oma teaduslikku tööd eesti keeli käsitleva doktoriõpperingi kuni eesti keele õpetajana ja lektorina.

Arne ja Monica Aunapuu sündis Stockholm-Danderyds kolmanda lapsena tütar.

Kui "lendav hull" vallutas Atlandi

Vähe inimesi maailmas on saanud selliste juubelduste ja kuulsuse osaliseks kui hiljuti 72 aasta vanuses surnud ameerika lendur Charles Lindbergh, kes 1927. aastal esimesena sooritas soolennu vii- kesse ühemootorilise lennukiga üle Atlandi ookeani New Yorgist Pariisi. Tegelikult oli ookean ületatud lennukiga enne teda juba seitse korda (esimene 1919. a.), kuid kõik need üritused olid toimunud kas li- hematel distantsidel või vahemaandumistega, palju tugevamaid masinatega ja mitmelikemistele meeskondadega. Lindberghi lend oli aga esimene omataoline ja tekitas sensatsiooni, vaimustust ja imetust pikaks ajaks kogu maailmas.

4. veebruaril 1902 Detroitis sün- dinud Charles Lindbergh oli skan- dinaavia päritoluga. Ta rootslasest vanaisa rändas välja Ühendriiki- desse 1830. a. Õppides Wisconsinis ülikoolis mehaanikat, pidas Lind- bergh seal vastu ainult poolteist aastat ning astus 1922. aastal len- nukooli. Suur huvi lendamise vastu oli tärpanud temas juba poisike- sepeeltes, kui esmakordselt nägi lennukit. Lennukoolis ei lastud teda lennata üksinda, sest tal ei olnud välja panna tagatist võimalike lennukite vigastamiste katteks.

Ta leidis mõningad vanade "kä- rude" omanikud ning ühiselt tegid nad lende reisirajatele ja demon- stratsiooniks.

Lindbergh äratas rahva hulgas tähelepanu oma akrobaatiliste trikkidega: ta jalutas lennukiti- badele, sooritas langevarjuhüppeid jm.

20-aastaselt oli ta kogunud nii palju raha, et sai osta esimese oma lennuki - vana erustatud sõja- väimasina, mis maksis 500 dollarit - ja millega sooritas oma esimese soolennu.

Lindbergh nägi aga varsti, et ainuke võimalus pääseda mood- samattesse ja tugevamaatesse ma- sinatesse on USA lennuväes. Ta võeti sinna vastu, sai aastaga põhjaliku väljaõppening ühendati reservlennandiks. Selle järele al- gas tal pidev õhusõle, sõludesades viie dollari eest väikelinna elanike ning farmeride.

Kaks aastat tegutses ta öise po- stiturnina St. Louisi ja Chicago vahel, mis oli 1920-ndate aastate primitiivseim ühtingumustes kül- laltki ohtlik amet.

Neid korda päästis ta oma elu langevarjuga välja hüpetes.

Nendel õstel lendudel sündiski ja küuses Lindberghi peas mõde At- landi ookeani vallutamiseks. Lisa- tõuke andis sellele veel ahvatlev autasu 25 000 dollari suurus, mille le oli välja pannud keegi rikas New Yorgi hotellomaaik sellele, kel õnnestub soolennuks katta 3800- milline maa New Yorgi ja Pariisi vahel. Mitmed olid seda juba üri- tanud, kuid ebaõnnestumistega.

Kuid probleemiks oli ettevõtte rahaline külg. Selleks oli vaja 15 000 dollarit. Lindberghi säästu- summa oli aga ainult 200. Õnneks leidis St. Louisis mõningaid len- nuasjandusest huvitatud noori äri- mehi, kes aitasid ta hädast väl- ja. Lindbergh tellis San Diegost Kalifornias hea kandeplannaga ja ühe, ainult 20-hobusejõulise mooto- riga masina. Lennuk valmis tema juhlite kohaselt 60 päevaga ja ta jälgis iga sammuga selle ehi- tamisel.

Ta jättis lennukist välja kõik üleilgised asjad, isegi raadio, et saada ruumi vajalikele hulgale bensiniile (1936 liitrit).

Sed polnudki öeti nagu lennuk, vaid rohkem suur bensiniipaak kahe rata, tiibade, propelleri ja juhtimisega.

10. mail lendas "Lindy" oma uue masinaga vahemaandumiseta St. Louisi, kus lootsipetrootiline valimustus andis sellele nimiks "The Spirit of St. Louis". Kaks päeva hiljem oli ta juba New Yorgi. Seda pidi ta aga õheksa päeva ootama koos teistega, kelle samuti olid ookeani vallutamise plaanid.

Sest Atlandi kohal valitses halb ilmastik ja tihed udu. 20. mai hommikul, kuuldes soodsaid ilmate- teld, otsustas ta startida, et konkurendist ette jõuda, olgu et New Yorgis sadas vihma. Lennuk oli sõidukorras ja Lindbergh ei lüüsnud tipptormis, karastatud aastatepikkusest väljas vihmisest ja lendamisest ning rikkumata al- koholist ja tubakast.

Teemonaaks võttis ta kaasa ai- nult viis võileiba ja mõned liitrid vett.

Sadu oli tehud Roosevelti len- nuvälja Long Islandil pehmeks ja raske bensiniilaudungiga täidetud masinal oli tegemist õhukõbumi- sega. Palju ei puudunud, et ta oleks läinud stardiraja lõpus asuvatesse telefontraatidesse. Ta lendas neist üle ainult mõne meetri kõrguselt. Esimene etapp Newfoundlandini mõõdus võrdlemisi rahulikkult ja võimalustega hädamaandumiseks. Kuid järgneva seltsme tunni jook- sul puudusid "Lendavast hullust" (nagu teda lennu kestvuse jooksul nimetati) iganagused teated, kuni üheks aurikult tuli teade, et "Spirit of St. Louis" on nähtud umbes 20 miili iri rannikust. Varsti oli len- nuk maa kohal ja suurim oht seega möödas.

Lindbergh oli Newfoundlandi ületamise järele sattunud nii tihed- dasse uttu, et ta oli sunnitud tõu- ma kuni 3000 m kõrgsaele.

Seal jätkusid lennukitilvud ja ähvardasid masina alla suruda ning lendur oli korra isegi mõelnud tagasi pöörata. Kuid pärast päike- setõusu 21. mai hommikul muutui- sid tingimused paremaks ja tugev loodetuul alatas suurendada len- nukiturst. Kui udu oli täielikult häitunud, kasutas Lindbergh ee- liseid, mida annavad veepinna läh- edal asuvad õhukihid. Ta lendas õige madalal, tõustes harva kõr- gemale kui 50 meetrit ja mõnikor- da lahutusid teda ookeanilainetest ainult kolm meetrit.

Sama päeva õhtul silmas Lin- dergh Cherbourgi linna Inglise kanal ääres ja veldi enne kella kümme maandus ta Le Buerget lennuväljal Pariisi lähedal. Ta vä- ljas lennukist ja ütles ainult "Ma olen Charles Lindbergh".

Lend oli kestnud 33 tundi ja 29 minutit.

Viis minutit hiljem teadis suurt udukiat kogu maailm ja ookeanival- lujatust sai silmapilkselt kangelae- ne, keda ajalehed varsti ristisid "Õuksikuks kotkaks".

Prantsuse Briti ja Belgia valit- sused annetasid talle kõrged au- mürgid. Ameerikas puhkes teate saabumisel ennenähtamatu vai- mustustorm. Kinosid ja teatrites katkestati etendused, publik tõusis püsti ning juubeldas, värvikute ja laevade sireenid hulgisid ning autopusanud tuubutasid. Teda tõi koju tagasi USA ristleja viie hävi- taja saatel ning Ameerikas olid kangelast tervitamas miljonid. President Coolidge andis talle üle lennuriisti teenete eest (Distin- guished Flying Cross) ja ta ülen- dati lennuväe reservi kolonelliks.

Maailmne kõla Lindberghi nime ümber kogu maailmas ja ta kuul- sus kestis veel mitu aastat pärast lendu. Talle pakuti miljonidollari- list filmilepingut ning sama palju ühe kergeksulise "musicali" eest. Ta külvati üle igasuguse kingi- tustega, alates ahvist kuni majani New Yorgi osariigis. Kui Lin- dergh saatis särke pesumajja, ei saanud ta neid enam tagasi, andes oma kaabu kuskil riidehooldi, ka- dus see, tehisid, mis ta välja kir- jutas, ei vahetatud kunagi rahjaks.

Kõik temaga seotud asjad olid suvereniid ja väärtuslikud talis- manid.

Ookeanivallutaja ise jäi tagasi- hooldikuks isikuseks, nagu ta kogu aeg oli olnud. Kingitustest andis ta suurema osa ära ning pakumiste- st võttis ta vastu ainult kirjutada- raamat oma lennust. Ta ise ei pi- danud seda mingiks julgustühiks või vägiteoks, vaid et see sai toeks ainult tänu põhjalikule plaanitus- se ja heale lennumasinale.

Kaks aastat pärast: oma lendu

abiellus Lindbergh Anne Mor- row'ga ühe rikka New Yorgi pan- kuri tütrega. Ta õpetas ka oma naise lendama ning nad tegid koos mitmeid pikemaad lennuretki, nüüd küll juba suurema masinaga. 1931. aastal lendasid nad New Yorgist üle Kanda, Alaska, Beringi väina, Siberi ja Jaapani Hiinasse ning kaks aastat hiljem New Yorgist üle Gröönimaa Skandinaa- viasse ja Venemaale, tulles tagasi üle Lõuna-Atlandi.

II maailmasõja puhkemisel sat- tus Lindbergh vastuolu president Roosevelt'iga, kuna ta pooldas ja propageeris paljudes kõnedes USA isolatsionismi.

Pärast Jaapanlaste rünnakut Pearl Harbour'ile tahtis kohe va- batahtlikuna astuda USA lennu- väkke, kuid Roosevelt ei lubanud seda. Lindbergh kaotas isegi oma koloneli aukraadi, mille andis talle tagasi alles president Eisenhower. Olles ametlikult eraisik võttis ta siiski osa sõjategevusest. Ta soori- tas 50 lahinglendu alla väheamalt kaks jaapani lennukit. Ka tegutses Lindbergh instruktorina, õpetades ameerika lenduritele taktikat ja strateegiat.

Samuti osutusid väärtuslikuks tema teadmised Saksa lennuväe tugevatest ja nõrkadest külge- dest, millised oli omandanud Eu- roopas viimisele aastale enne sõja puhkemist.

Sõja lõppedes asus ta elama naise ja viie lapsega oma majja Connecticutis, kus sai olla omaette ja eemal populaarsusest, mida ta alati oli soovinud. Tema surma puhul lausus president Ford järgmisel sõnad: "Lindbergh ke- hastas kõike seda, mis on parim - ausust, julgust ja tahtejõudu saada suureks". (VE)

Noorte kirjandi- võistlus

Eesti Skautide ja Gaidide Male- vate poolt USA-s korraldatud noorte võistluskirjandi arasaat- mise tähtpäev läheneb - see on 1. novembril. Kirjutused saata mär- guksena all koos kirjutaja vanuse määratsega Rootsi aadressid Virge Hiltte, Tunagatan 3 A II tr 783 SI Uppsala.

Võistlustöö suures ümbrikus, milles kirjutus, lisada juurde väike kinimine ümbrisk, mis sisaldab kir- jutaja õige nime, sünniaja, skaut- liku üksuse, eesti kooli ja aadressi.

Veel on aega paar nädalat kirju- tamise lõpetamiseks või kui pole veel aialud, siis teha seda kohe, et mitte hiljaks ei jää. Teemast kir- jutamiseks küsida üksuse juhiteid ja eesti kooli õpetajaid, kes ka ühtlasi juhataisi annavad töode arasaatmise kohta.

Hindamis komisjoni koosseisus on Olev Paul ja Aire Salmre. Kol- mas isik selgub lähemate päevade jooksul.

Pois ja tüdruk (- 16 a., alusta kirjutamisega. Sul on võimalus võita auhind. Sinu kirjutus avalda- taks trükkisõnas.

Suure filateliaanütluse "Stockholmi 74" puhul kogunenud eesti filateliste ja nende eesti postmarke koguvad väliskülastajad kohtasid Eesti Majas Eesti Filatelistlik Üh'ng Rootsis poolt korraldatud vastuvõtul.

Pildil esireas Harry Hoffmann, Jaques Hermann, Edgar Kimber,

Kurt Dauge ja EFÜR esimees Hans Kröndström. Teises reas vasa-kult Elmar Kalmus, hr. Kraul, Vambola Hurt, Christofer Kahrs, Heldar Olver, Seppo Arvelin, Valdo Nemvalz, Georg Westenberg, Elmar Ojaste, Harry Orav ja Vello Kallas. (EPL-foto Lauri Nurmisaar)

Felix Beldsinski mälestuseks

Kodumaa! Ilmuva "Spordilehe" ühes viimastest numbrilis on toodud lüheteade, et Tallinnas on surnud eesti spordiveteran Felix Beldsinski. See kurvastav uudis viib meid tagasi kaugetele "romantiliselt ja ilusasse kolmekümnendasse", nagu seda lühikest ajastut ja kinnunemist pärast maailma ma-janduskriisi lõppu ja enne Teise Maailmasõja puhkemist on hakatud nimetama.

Filmiilinal tähistas seda Willy Fritsch ja Martha Eggerth filmiga "Kongress tantsib" ja "Suur Vals" Miliza Korjusega, operet-lavall "Mariza", "Kõrbelaul", "Rosemarie" ja "Viktorija ja tema hussaar", lavastati esimesed eesti operid Artur Lemba "Kalmu-neid" ja Evald Aava "Vikerlased", sissepääsist rindel toimusid põ-hiseaduse rahvahääletused, Kad-riusor valmis uus staadion ja 11-laulupidu peeti Lasnamäe nõlvaku alla valminud uuel lauluväljakul.

Spordiväljakutele oli asunud jooksma, hüppama ja heitma-tou-kama uus sportlaste sugupõlv. Jüri Losman, Aleksander Klumberg, Johannes Villemson ja Reinhold Saulman olid tõmbunud tagasi meie spordiloomuse instruktiv-sele ja administratiivsele alale.

Selle kolmekümnendil algusse kuulus ka Felix Beldsinski. Päeval kohtasime teda Harju tänavas asetsevas Felschneri kohvikus, selles vanas "Felsch-neis", mis lammutati kolmeküm-nendil keel, et asupalka anda Tallinna kindlustuseltsi EEEKS-Maja moodseks hoonel, mille kauni kompleksi ja fassaadi o-ld kujundanud arhitektid Elmar Lohk ja Maniaval Lotte.

Felix Beldsinski oli elukutsel servitör ehk kelner, nagu seda elukutset sellal oli kombeks nimetada. Publiku poolt aga ei nimetatud teda kunagi "ooperlik" või "kelneriks", vaid lihtsalt ja fani-jaarselt Felixiks. Tema isik oli kõrgemal selsev tema elukut-sest.

Ta oli alati sunnitud lahke ja sõbralik, tema naeratusel polnud midagi ühist tavallisele tema elu-kutse juurde kuuluvale tardenud naeratusse, vaid see oli tervitavik, soojendav, poliitika- ja äritegela-

sed, kelle päevasse rutini kuulus paar tunnikest istumist Felschneri kohvikus intilimes miljöös.

Temale usaldati diskreetseid ülesandeid ja välkeseid vaheltali-tusi: mõne kirja edastolmetamist mõnele daamile, mõne teate va-hendamist, ja ta täitis ka leksi-kaalsed ülesanded värskemate ja diskreetsemate uudiste servee-rimise alal. Kuid ta ei reetnud oma inimesi kunagi.

Ta kuulis ja nägi ja talle usaldati palju, ta teadis "kes käis kellega" ja kes enam ei "käinud", kes oli kelle "üle võtnud" ja kes oli kelle maha jätnud.

Laekas või riituli olid tal alati tagavaraks veksiliblanketid — ra-hapuudusega võitlevad valmul-nimesed ja ka muud hädalised va-jasid neid pahatihti —, et kundlele pakkuda teenendust, kirjapaberi blokkid ja ümbrikud, tintipott ja su-lepea, pidanuks kellelgi olema vaja midagi kirja panna.

Tööpäeva lõppedes, vajaduse korral ka keset tööpäeva (Felix oli väga hinnatud oma tööandja poolt) siirdus ta "Kalevi" aeda, mille kohale nüüd on kerkinud Tallinnas hotell "Viru", või maastikule, et treenida ja hoida end kehaliselt vormis. Tema erialaks olid 5000 ja 10.000 meetri jooksud ja nendel aladel oli ta mitu aastat Eesti meistriks.

Oma kõrgvõrmi aegadel võitis ta isegi sellise maailmakulsuse, nagu seda oli poolakas Kusocinski, kellest mõni aeg hiljem sai ka Paavo Nurmi võitja. Kolmeküm-nendil algul Soomes, Turus, peetud kergetõustiku võistlustel jooksis ta 5000 meetris uue Eesti rekordi ajaga 15.07 mis püsis kaua.

Felixi perekonnanimi vihjas tema poolalilisele päritolule, kuid midagi lähemat selle kohta ei tea-tud, samuti ei teatud midagi ka tema haridusliku staatuse kohta. Kuid ta kõneles saksa ja vene keelt ladusalt ja veatult: meie servitör-rid ja äriteenijad pidid ju kõik valda-ma "kolme kohalikku keelt".

Noormehe põlve jõudes tabas Felixi raske haigus: ta haigestus tuberkuloosi. See raviti küll välja, kuid selleaegse artimevliisli koha-selt kapseldati ta üks kops niivõrd tugevalt, et see kaotas oma tugi-tsemisvõime. Felix jäi ühe kopsuga.

Felix Beldsinski Piritall "Kalevi" maja ees enne murdmaajooksu starti.

Et sellist terviselikku mahajäänust korvata, hakkas Felix harastatama metsajooksu, peamiselt Kose ja Piritall, et metsade hapnikurikkus-est saada toitu ja kosumist kaua-aegse haiguse tõttu kannata-nud verele.

Sellega pani Felix aluse oma sportlikule tegevusele. Nii arenes temast jooksja, elliptortlane, ühe kopsuga. See oli harukordne inim-lik saavutus ja väga iseloomustav tema isiksusele.

Felixi jooksustilil polnud just ilus: jalad tõttasid, kuid keha ülaosa oli kuidagi liikumatu ega

aktseleerunud liikumise hoogu. Kuid selline jooksuviis oli sobiv ja kohane ta füsioloogiale ja sellega pidi leppima.

Felix Beldsinski jäi oma elukut-sele truuks ka pärast seda, kui ta oli lõpetanud aktiivse sportlase ajastu. Saksa okupatsiooni ajal oli ta restoran "Drei Hansean" ju-hatajaks ja ta jäi oma tööalale te-gutsema ka kommunistliku teise okupatsiooni ajal.

Felixi surmatäde saamisest otsi-sin oma põlvkogust üles ta foto, mille olin võtnud kaungi, vist ke-vadel 1929 Piritall, "Kalevi" maja

Gerd Negro in memoriam

Möödunud kuul, 1. septembril suri Stockholmis pärast pikema-jalist haigust kodumaa! Iseseisvuse aastail üldtuntud lavastantsu pedagoog, tantsulavastaja ja tantsijatar Gerd Negro. Matuse-talitus, mida tolmestas teol dr. Ivar Poell, leidis aset 6. septembril Metsakalmistul. Lahkunu sündis 8. novembril 1891 Kuressaures.

Kunstiline tants, s.t. tants teatri-lavall või kontsertestradil on noo-rimaid Eestis viljelevaldavaid kunst-iharusid. See tuli Eestisse mõned aastad enne iseseisvumist Elme-ricc Partisi ja Ella Iibaku esituses kunstilise tantsu selle moodsaimal, individuaalse plastika kujul.

Kuid alles Rudolf von Labani põhjapanev looja töö Saksamaal andis uuele tantsule omapärase tehnika ja süstemaatilise metoo-dika ning rakendas selle ühtlasi ka rühmatantsus, luues seega plasti-kalisele tantsule samasuguse kindlatele põhimõtivatele rajatud kooli, nagu see sajandite kestes on kujunenud klassikalisele balletil. Klassikalise balleti juuritus tule-musterikkalt eesti teatri lavaile teatavasti Rahel Olbrel viljakas looming "Esonias".

Gerd Negro oli Labani õpilane ja esines seelena ühes Labani rüh-maga 1921–1924 Saksamaal. Viis-kümnend aastat tagasi, 1924, asu-tas ta Tallinnas omanimelise pla-stika-studio, mille õppetöö oli ra-jatud täielikult Labani meetodele. Oma stuudioga korraldas Gerd Negro aastaid järjekindlalt tant-suetendusi, mille programm koosnes soolo ja rühmatantsudest ning pantomiimidest.

Nende etenduste kunstiline vär-skus ja meeleoluline eilevus haaras uudusega, mida mäletame tä-numeeli tänaseni. Kui meil aastate vältel kujunes kodumaa nõudliku maitsesaga lavastantsu armastav kindel publik, siis oli Gerd Neggol oma stuudioga selles palju ninn-tavaid teenid. Suure väärtusega oli Gerd Negro sõlidne pedago-giline töö, mis on koolitand eesti teatrelle väärtuslikku juurde- ja pealekasvu. Kaasajal kodumaa-ilmapalastnud tantsulavastajatest on näiteks Helmi Tohvelmann ja Ida Urbel Gerd Negro õpilasi, kui paljude hulgaist mainida vaid paari nime.

Erilise peatükk Gerd Negro la-valoomingus on koostöö Eesti Draamateatriga, eriti selle noor-soo- ja lasteteatri etendustel, kus tantsuline element moodustas sa-geli kunstilisel kaaluvama osa. Oma pedagoogilises töös ja ko-regraafilises loomingus jälgis Gerd Negro erksalt kõiki tähele-paadavamaid püüdnud ja saavu-tusi tantsukunsti arengus, mis on sihtitud tantsu reformidele, aja val-mule vastavate tantsuliste vormi-de leidmisele, taotledes kõikide voolude positiivsete ja vijakate sünnete sünteesi.

Gerd Negro viimaste aastate loomingus iseseisvas Eestis või-sime märgata ka eesti rahvatantsu elementide ja sünnete sulatamist ja rakendamist teatrilavall.

Ableius oli Gerd Negro "Estonia" teatri direktori Paul Oialiku, kes suri juba pagulasaastate ajal.

ED. REINING

Agu Medvedev, kapten USA õhujõududes, oli parim lõpetaja õhujõudude navigeerimiskoolis js sai nn "hõbetiva" turnusena. Lennuväe õhviteridekooli lõpetas ta aastal 1968.

Eena-Mai Franz, kes töötab aatomkreemikuna Brookhaven uurimisasutuses, võttis osale-maailmsest aatomkreemikute konverentsist USA-s New Hampshire's ainsa eestlasena.

ees, ühe kevadise murdmaajooksu starti eel. Sellisena, nagu ta sellel fotol esineb, jääb ta minu mälet-sustesse: noor, elurõõmus, naerat-lev, tagasihoidlik, häsketsavata-vud, ennastvalitsev ja diskreetne — abber kogu eluks neile, kes teda enda sõbraks pidasid.

JURI REMMELGAS

Uued Nobeli kirjandusauhindad Harry Martinson ja Eyvind Johnson kuuluvad eestlaste sõprade hulka. Meie pidati August Mäik vestlemas Harry Martinsoniga eesti-soome rootsi kirjanike kohtumisel aastaid tagasi.

Esindus tähistab 30. Rootsi-aastat

Rootsi Eestlaste Esinduse Esinduskogu peab erakorralise istungi laupäeval, 12. oktoobril kl. 14.00 Eesti Majas, Stockholmis. Istungi esimene osa pühendatakse eesti rahvusrühmi 30. väärtimise aasta tähistamiseks. Sellest on palutud osa võtta ka rootsi parteide ja asutuste esindajail.

Esinduskogu esimees prof. Hans Kauri vaatleb oma sõnavõttus meele rahvusgruppide arengut kolme aastakümne kestel. Ettekandele järgnevad rootsi külaliste tervitavad sõnavõttud. Piduüliku istungi osa lõpeb Kuningale ja Riigipäevale lähetatavate tervitusresolutsioonide vastuvõtmisega.

Rootsi saabumise suuree

Alfred Pisuke

Eesti Kultuuri Koondiva ja Eesti Maja Klubi ühisel korraldusel toimub pühapäeval, 20. okt. kell 17.00 Eesti Majas Stockholmis muusikaline suuree Rootsi saabumise 30-nda aastapäeva tähistamiseks. Kavas sõnalisi ja muusikalisi ettekanneid.

Päevakohase proloogi esitab EKK abiesimees luuletaja Kaiju Lepik, luuletusi loeb Rein Vellner ja muusikaliselt osas esinevad Lehti Aug (sopran), Alfred Pisuke (viulu), klaveril Harri Klisk. Lõppsoena ütleb E. Maja Klubi esimees Harry Härm.

Peale esikava on koostöövõime ühisel kohvilauas. Osavõtjaid palutakse registreeruda Eesti Kultuuri Koondiva büroos, telefon 31 18 18, kuni 18. oktoobri. Osavõtumaks kr. 15,- isikult.

Miks Austraalia üllatas:

Peaministri ambitsioonid otsustasid tunnustamise

WASHINGTON (EPL kirjasaatjalt) — Austraalia valitsuse poolt de jure tunnustuse andmine Balti riikide kuulumisele Nõukogude Liidu alla tabas baltlasi nii Austraalias kui teistes maades tõelise šokina. Näib, nagu baltlaste organisatsioonidel puudus vähingi eelaimus, et taoline asi võib nii järsku aset leida. Tükk aega valitses isegi teadmatus, kas tunnustus oli vaid faktiline kinntus, või juriidiline tunnustus. Mitmed teated eesti pagulasajakirjanduses olid alguses teineteisele vasturääkivad. Nüüd hiljuti on aga saabunud uusi andmeid Austraalia valitsuse poolt astutud ootamatu sammu ning selle võimaliku taga-põhja ja motiivide kohta. Esitame neid alljärgnevalt.

Veel mõned kuud tagasi, enne 18. mail 1974 Austraalias asetleidnud parlamendivalimisi, kinnitas praegune Austraalia peaminister Whitlam, et Austraalia valitsusel pole kavatsust muuta oma senist hoiakut Balti riikide suhtes. Seda tegi ta nii aprillis asetleidnud avalikul pressikonverentsil, kui ka kirjalikes seiskuhavaldus Balti organisatsioonidele, viimane selline avaldus dateeritud 17. mail.

Valimistel võitis Whitlam ja ta Labor Party vaid üle noatera. Varsti pärast valimisi anti paljude muude ja Austraaliale oluliste välispoliitiliste sammude käigus korraldus välisministeeriumi vastavatele ametnikele koostada raport Balti riikide staatuse kohta. Sel ajal kui see raport valmis, oli välisminister Willesee ise välisreisil, ning raport anti teda välisministri kohustes asendava peaministri kätte.

Oles läbi vaadanud Balti riikide staatust käsitava raporti, tegi peaminister Whitlam ilma välisministri, valitsust, parlamenti ja Tööerakonna juhatast konsulteerimata 3. juulil otsuse tunnustada Nõukogude Liidu poolset Balti riikide annekteerimist de jure.

Ametlikult lasti asi käiku siis, kui välisreisil tagasi saabunud välisminister Willesee peaministri otsusega nõustus ja 16. juulil teatas sellest otsusest Austraalia tähelevaldusele suursaadikule Moskvas, andes ühtlasi suursaadikule korralduse sõita Tallinna, et selle külasäädikuga Balti riikide territooriumile nende kuuluvust Moskva kesk-võimu alla efektselt demonstreerida.

Annane sinjuures edasi Tallinnas ilmuv "Rahva Hääl" vastava teate 31. juulist, mis kõlab järgmiselt:

28.-30. juulini viibis Eestis Austraalia erakorraline ja täisvolilise suursaadik NSV Liidus James Pilmsoil. Suursaadiku võitis vastu Eesti NSV Ülemnõukogu Presidiumi esimehe asetäitja A. Ansberg. Eesti NSV Välisministeeriumis leidis aset jutuaajamine ministri asetäitja K. Türgiga. J. Pilmsoil käis ka Tallinna TSN Täitevkomitees, kus ta kohtus tätevkomitee esimehe esimehe asetäitja V. Hallmägiga.

Suursaadik tutvus Tallinnaga, käis vabariiklikul tarkuskunstnäitusel ja külas kunstnike juures. Eesti NSV vabariiklikul tarkuskunstnäitusel ja külas kunstnike juures. Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja välisministeeriumi valitsuses vaadati meele vabariiklikul etuvastavalt filme ja toimus jutuaajamine, millest võtsid osa selle valitsuse juhataja R. Nittin. Külasleaga oli kaasas Eesti NSV Välisministeeriumi protokolli- ja konsulaarosakonna juhataja G. Pais.

Järgnevad mõned üldisemad laused, kus suursaadik Pilmsoil ütles et Eesti talge välja meeldis ja et tema arvates austraallased, kui nad külastavad N. Liitu, peaksid käima ka Eestis. Pilmsoil mainis ka Austraalia ja N. Liidu vahel eksteerivalt hädid suhteid ja et on väljavalend nendele maade vahelise kaubavahetuse laiendamiseks. Samuti rõhutas ta NSV Liidu ja USA juhtide tipphohtumiste tähtsust, millised oleval vajalikud inimkonnale.

Tunnustus Eesti inkorporeerimisele N. Liitu oli sellega kõlga praktiliselt andud, kuigi ametlik teade selle kohta tuli mõni päev hiljem. Olaltoodud "Rahva Hääl" teates võib lugeda välja veel nii mõndagi. Esiteks seda, et kõik kokkusaamised Eestis toimusid Pilmsoili ENSV valitsuse ja mitte partei tegelastega. (Teatavasti on Eestis nii nagu kogu N. Liidus alla kuuluvast piirkonnast paralleelne haldusüsteem kommunistliku partei ja valitsuse liine pidi.)

Teiseks seda, et eriti esile tõsteti väikest ja pooleldi varjusurnas olevat ENSV Välisministeeriumi. Kolmandaks seda, et kõik kõrgemad ametnikud, kellega Pilmsoil kokku sai, olid rahvuselt eestlased. Kõik need kolm momenti näitavad, et arvatavasti sooviti jätta suursaadikule ENSV poliitilise süsteemi osas niivõrd normaalse, iseseisvat ja rahvusriiklikku muljet kui võimalik. Neljandaks, kuid üllatav on, et sellise kõrge külalise vastuvõtjateks, kelle missioon oli pealegi N. Liidule Eesti osas suure poliitilise tähtsusega, ei olnud mitte Presidiumi esimees Vader, vaid ta asetäitja, ei olnud mitte välisminister Green, vaid ta asetäitja, ja ei olnud mitte Tallinna linnapea Kallion, vaid ta asetäitja.

Pidagem aga meeles, et see külasäädik toimus kesksuvel ning

vastavad kõrgemad isikud võisid vilpida puhkusele, kust neid nii kiiresti kätte ei saadud. Sellest saab ehk välja lugeda, et Austraalia suursaadiku külasäädik Tallinnas tuli ootamatusena ka Nõuk. Eesti juhtkonnale, võibolla isegi vastavale asutustele Moskvas.

Juudes tagasi Moskvasse sai sealse ajakirjanduse kaudu Pilmsoili külasäädikuga põhjus, Balti riikide annekteerimisele ametlik tunnustamine Austraalia poolt, maailmale teatavaks. Alles 4. augusti ja pärast korduvalt järelepärimisi kinnitas Austraalia välisministeeriumi esindaja Canberra ametlikult sedasama. Ning 23. augusti järgnes Austraalia esku-jule ka Uus-Meremaa peaminister Kirk (kes on samuti Tööerakonna mees) teatas Balti riikide annekteerimise tunnustamisest de jure.

Millised võisid olla Austraalia valitsuse motiivid selle sammu astumiseks? Ja kui juba, siis milleks astuti see samm just nüüd ja mitte varem või hiljem? Näib, et peamotiviks on Austraalia praeguse valitsuse püüe parandada ja lähendada suhteid Nõuk. Liidu ja selle mõjusfääris olevate riikidega selleks, et saada nende toetust praeguse Austraalia välisministri Willesee kandidatuuriks ja valimiseks Liitunud Rahvaste Üldasamblee (United Nations General Assembly) presidendiks järgmisel aastal.

Nimelt algas UN-i Üldasamblee sessioon septembri lõpus. Austraalia saabus New Yorki üllatavalt suure delegatsiooniga, mille juhtis välisminister Willesee, kellega on kaasas 28 nõuandjat ja ametnikku, nende seas ka peaministri poeg Stephen Whitlam. Willesee peab suurema koha Üldasambleele 8. oktoobril. Kuid Austraalia osa sellel Üldasamblee sessioonil ei pildu ainult sellega. New Yorki saabus ka peaminister E. G. Whitlam, kes tuli samuti suure saatkonnaga ning esines Üldasamblees kõnega 30. septembril.

Seega on Austraalia saabunud Liitunud Rahvaste Organisatsioonile sessioonile Kokku ligemalt 50 liikmeslike grupiga, mille üheks liidesandeks on olla nn. lobbyks nii avalikel kui teletagustel läbirääkimistel taotluses, et praegune välisminister Don Willesee valitaks Üldasamblee presidendiks 1975. aastal.

On aga kuulda, et Austraalia praegust juhtivat poliitikut kaugemad eesmärgid ei pildu ainult sellega. Peaminister Whitlam peetakse suure ambitsioonidega isiksuse ja ta hellitavalt lootust, et ta tulevikus valitaks Liitunud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäriks. Nii Whitlam kui Willesee ambitsioonid ei täiuts kunagi, kui Nõuk. Liit ja teised kommunistlikud Ida-Euroopa riigid oleksid nende vastu. Seepärast võib vaadata Balti riikide annekteerimise tunnustamist kui üht oportunistlikku avanssi Moskvale edaspidisteks toetusteks sealpoolt.

Alex Kalbus oli peamaamõttjaks Briti Columbias Pats Mica Creakis toimunud uue hülgelaisjärve loomisest, kus tammissüsteemiga tekis 84 km pikkune ja 200 meetri sügavune järv. Varem on Kalbus töötanud Briti Columbias suurjoonamade projektierimisel samuti maamõttjaks.

Esinduskogu valimistoimkonnad loodud

Üle kogu maa on juba mõnda aega tegevuses REE Esinduskogu 6-ndate üldvalimiste toimkonnad, millised eeloleval nädalal lõpetavad hääletuslikke nimetajate täiendused ja kontrolli. Lisaks toimkondadele on kohtades, kus kaasaarvatakse arv, rakendatud Valimiste Peakomitee kohalike esindajate võrk, kelle abil on teostatud sama ülesannet.

Avaldame alljärgnevalt valimistoimkondade esimeeste nimed.

Stockholm — esimees Annus Estra — tel. 715 21 32, Göteborg — esimees Elmar Albast — 031/46 48 12, Borås — esimees Aido Irval — tel. 033/10 13 52, Norrköping — esimees Jaan Allas — tel. 011/13 01 34, Eskilstuna — esimees Mihkel Jüris — tel. 018/25 67 41, Malmö — esimees Valmar Erik — tel. 040/696 20, Lund — esimees Harald Viirsalu — tel. 048/11 88 41, Helsingborg — esimees Herman Ödöck — tel. 042/13 18 23, Landskrona — esimees Arnold Sergio — tel. 0418/151 81, Halmstad — esimees Valdemar Särge — tel. 035/315 50, Jönköping — esimees Felix Kello — tel. 036/720 58, Alingsås — esimees Bernhard Smit — tel. 0322/143 20, Gävle — esimees Oskar Smittal, sekretär August Vösu — tel. 028/18 38 28, Uppsala — esimees Peeter Koskel — tel. 018/25 71 31, Södertälje — esimees Ago Talvar — tel. 0755/112 28, Värmland — valimistoimkond — esimees Ilmar Jõemurm — tel. 070/121 84 ja Västerås — esimees Jaan Öunap — tel. 021/14 13 68.

Valimiseks kandidaatide esitamine kestab kuni 18. oktoobri. Kandidaatide esitamise blankett on võimalik saada kõikide valimistoimkondade esimeeste käest, kui ka Esinduse büroost — tel. 06/67 70 58, 67 70 52.

Meie kõikide armastatud

Oskar Westerbusch

Sünd. 29/6 1902
Surn. 5/10 1974

Mälestavad sügavas leinas

ANN ja GWEN
LIDJA ja MARTA
SELMA ja PAUL
JOHANNES
ÖDEDE ja VENDADE
LAPSED
SUGULASED ja
SÕBRAD

Matmine esmaspäeval, 14.
okt. kl. 14 Sillheta kabelis S:t
Eskils kalmistul Eskilstunas.

Unustamata sõpra

August Põldroo'd

mälestavad leinas

ERVIN LAUSSON
HUGO MICKELIN

perekondadega

Oma liiget

August Põldroo'd

mälestab

END. EESTI
POLITSEIAMETNIKE
KOGU ROOTSIS

Kallist ema

Olga Pärnits'at

Sünd. 27/4 1884 Eestis
Surn. 5/10 1974 Eestis

leinaavad pojad

HUGO ja PAUL
perekondadega Rootsis

Kas ema südant turned Sa
Nii õrn, nii kindel muutmata.

Bridzh...

Algus lk. 1

stunud võistlusjuhiks saada
rootsi brdizhiliidu ametliku
kohtuniku, internatsionaalse
rutiiniga Hans Olssoni, kelle
kindlal juhtimisel võistlused
jooksid ilma viperuseta. Au-
hinna peaaesid võistluse 8
parimat paari.

Tulemused: 1. Amberman-
Viberg, Eskilstuna 1039 punkti,
2. Hintsov-Peets, Stockholm
1038, 3. Siirak-Siirak, Ludvika
1016, 4. Kullerkupp-Tooms,
Stockholm 1009, 5. Reinson-
Tarning H., Stockholm 966, 6.
Kuuskmäe-Lepamets, Stock-

holm 957, 7. Sinisaar-Vendelin,
Göteborg/Sandv. 943, 8. Koppel-
Tarning A., Stockholm 939.

Esimene koha Amberman on
alati kuulunud Eskilstuna
bridzhi paremikku. Koosmäng
andeka Viberg junioriga oli,
vaatamata üksikutele spardus-
tele pakkumisele, menukas.
Kolm rondi enne lõppu läksid
nädal juhtima ja hoidsid esikoha,
kuigi väga napilt, lõpuni.

Üllatavalt hästi esinesid tei-
seks tulnud Hintsov-Peets
Stockholmist. Paar on suur-
võistlustel tihti ebatasane, kuid
näitasid seekord haruldast sta-
bilistust. Juba võistluse esimes-
tes ründides läksid nad juhtima
ja hoidsid ennast 1-2 kohal kogu
võistluse jooksul kaotades kulla
ainult 1 punktiga.

Võistluse absoluutsete favo-
riitide hulka kuulusid, nagu
alati, vennad Siirakud Ludvi-
kast. Alles paar aastat tagasi
võitsid nad kulla Rootsi meis-
trivõistlustel kogu sinise elidi
osavõit. Seekord näitasid nad
oma taseme kohta keskpärast
mängu ja jõudsid 3 kohani alles
viimases ründis saavutades
selles võimalikult 72 punkti
tervelt 64.

Esiivõistlustel oli välja pan-
du ka rändkarikas parimale 4-
mehelisele meeskonnale. Mee-
skonna peab nimetama enne
võistlust algust ja koosneb
mängijatest samast linnast.
Eelmisest aastast oli karikas
Stockholmi käes. Ka tänava
juhtis Stockholm veel enne
viimast rundi nii palju kui 23
punktiga, kuid lõpusirge vii-
maste meetritel läks Ludvika
mööda ja võitis väga väikse
punktide enamusega.

Tulemused: 1. Ludvika (Si-
rak-Siirak-Jonuks-Vaher) 1944
punkti, 2. Stockholm 1932, 3.
Eskilstuna 1828, 4. Göteborg
1810.

Väärtuslike auhindade mu-
retsemisel andsid head abi pa-
ljud kohalikud eesti ettevõtjad.
Hinnaliste esemetega või kon-
tante panustega aitasid kaasa:
AB Mixomex, fotokri Oja, pa-
garikoda Pecker, AB Leveplast
(Jäätma), AB To-lu (Krüp-
pelman), köösnar Haldna,
kingseppmeister Liivamees, hr.
Kivisaar, hr. Hintsov.

Baltlased...

Algus lk. 1

selt, et see kinnitab oma senist
poliitikat Balti riikide annek-
teerimise mitte tunnustamiseks
ning teeb välisministriile üle-
sandeaks avaldada Austraalia
valitsusele Kanada valitsuse ja
kodanike nimel oma sügavat
muret Austraalia valitsuse ot-
suse pärast.

Kallist ema

Marta Laidna't

Sünd. 1/12 1890 Vana-Vändras
Surn. 6/10 1974 Tallinnas

leinaab

POEG
perekonnaga
Stockholmis

Austraalia saadikule anti üle REE protest

Rootsi Eestlaste Esindus esitas
kesknädalal, 9. oktoobril, Austra-
lia valitsusele suursaadiku M.J.D.
Petherbridge kaudu protesti Balti
riikide okupatsioonide üle järe
tunnustamise kohta.

Protestis, mille teksti koostas
REE väliskomisjon ja mille kiitis
heaks juhatus, väljendatakse
muuseas:

"Noukogude Vene sõjajõud oku-
peerisid Balti riigid 1940 juunis ja
uuesti 1944-45 Eesti, Läti ja Leedu
rahva tahte vastaselt.

Dekolonisatsioon on meie aja
dünamiiline suund ja liikumine.
Noukogude Vene, kuigi ta on kir-
jutanud "anti-kolonialismi" oma
propaganda loosungitele, on täna-
päeval maailma suurimaks kolo-
nial-imperiumiks. Kui endised
Lääne riikide kolooniad on saanud
iseseisvuse, siis vastupidi Nouko-
gude Vene püüab konsolideerida
oma poliitilist kontrolli, intensi-
vistab majanduslikku ekspansiooni
ja venestamist II Maailma-
sõjas vallutatud territooriumidel.

Eesti, Läti ja Leedu okupeeri-
misega on Noukogude Liit rikkun-
ud paljusid rahvusvahelisi lepi-
gud ja kokkuleppeid, kaasaarva-
tud Atlantide Deklaratsioon (Atlan-
tic Charter). Eesti, Läti ja Leedu
rahvas on allutatud Noukogude
Vene terrorivaltitsusele, mis jä-
pääv ignoreerib ja rikub Univer-
saalse Inimõiguste Deklaratsiooni
kõiki artikleid.

Meie palume, et Austraalia va-
litsus tühistaks oma otsuse Balti
riikide okupatsioonide tunnustamise
kohta, ning selle asemel nõuaks
dekolonisatsiooni ja enesemää-
ramise õigust Balti maadele Liit-
unud Rahvaste täiskogus ja teistel
rahvusvahelistel foorumitel. See
oleks rohkem kooskõlas Austraalia
ühiskonna väärtuste ja traditsioo-
nidega, mis on olnud Austraalia
arengu aluseks ja liigitömbavad
immigrantidele."

Isaks protestile anti suursaa-
dikule Ülemaailmse Eesti Kee-
lkõukogu poolt väljaannatud publi-
katsioon "Estonia and European

Security" ja K. Pätsi aasta puhul
ilmunud teos "Estonia, Story of a
Nation".

Austraalia suursaadikonda
Stockholmis külastasid REE dele-
gaatsiooni bürojuhataja Ahti Pae
ning väliskomisjoni liikmed Ha-
rald Nurk (esimees) ja Karl Laan-
tee, kes ühtlasi andsid lisa seletust
Ülemaailmsetest protestiaktisoo-
nidest. Suursaadik lubas protesti
oma valitsusele edasi toimetada.

EELKIRIK

STOCKHOLM: Peapiskikoplik
kog. peajumalat. 13/10 kl. 14 Ja-
kobis, kog. õp. ja stud. theol. U.
Saag, oreili H. Kiisk, laulur.

STOCKHOLM: Hägersteni Up-
penbarelse kirik, jumalat. 13/10 kl.
14, õp. A. Ködar, oreili P. Ardna.

BORAS: Carolus lõikusepüha
jumalat. 13/10 kl. 15, õp. Tõldsepp,
lauluühed. Pärast jumalat. kog.
majas perek. õhtu kohvilauaga. õp.
Kodras.

GÖTEBORG: Gbg ja L-Rootsi
kog. usupühastuse püha jumalat.
Kristiines 20/10 kl. 14, õp. Kool,
oreili PG Strömberg, lauluühed.

Leeriõp. osa võtta soovijali teat.
tel. 031/54 32 47 või kiriku kää-
r-kambris jumalat. päevil.

GÖTEBORG: Ev. lut. Gbg kog.
lõikusepüha jumalat. St. Paulis 13/
10 kl. 14, õp. Wilund, solist A. Vi-
simaa, oreili L. Lindblom, laulu-
ühed. Pärast jumalat. kog. majas
Stockholms. 14/16 kohvitoitu, lo-
uterli ja värvusfilm Münsteri lau-
lupäevast.

HALMSTAD: Olaus Petris lõi-
kusepüha jumalat. 13/10 kl. 14, õp.
Kool, oreili B. Ström, lauluühed.

SOOME ORTODOKSIKIRIK

AVESTA: Öhtupalvus 13/10 kl. 16
O. Tervo kodus, Torsg. 18, õppe-
riigi tõe algus, õlmepr. Juhkam.
HOFORS: Öhtunen. 12/10 kl. 17
kog. majas, V. Villagatan 16, tel-
apäeva- ja õpperingi tõe algus. 13/
10 kl. 11 Ilurgia samas, õlmepr.
Juhkam.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Eesti Neilpühi
Kirik, Brävallag. 11, püha. 13/10
kl. 10 pühapäevakool, kl. 11 juma-
lat., Allan Laur ja N. Körm, lau-
luetteakendel, Kristuse surma
mälestamine. 15/10 kl. 19 palve- ja
piiblit.

STOCKHOLM: Norrmalmi
Bapt.-Kirik, Norrtullsg. 37 juma-
lat. 13/10 kl. 14, küllalisen lauluis ja
sõnas Helmo Promm Torontost.

ALINGSÅS: KFUM, Östra Kyr-
kog. 8 B jumalat. 13/10 kl. 11, A.
Heli jt. Film ja valguspildid lisa-
raaelist, soololaule.

ESKILSTUNA: Elimi kapellis,
Halenilg. 2 jumalat. 12/10 kl. 17,
Helmo Promm Torontost.

GÖTEBORG: Blå Bandet, Erik
Dahlbergsg. 10 jumalat. 13/10 kl.
11, V. Kuba.

GÖTEBORG: Smyrna, Parkg. 1
jumalat. 12/10 kl. 13.30 koguduse
tund liikmelle, 13/10 kl. 15 K. Ve-
rendel jt. Samal ajal ka pühapä-
vakool.

GÖTEBORG: Linnea kirik, Lin-
nég. 35 jumalat. 13/10 kl. 13, V. La-
leste. Parkg. 11 KFUM palvet. 20/
10 kl. 13 ja 19/10 kl. 15.

NORRKÖPING: Betanla,
Bräddg. 54 palvetund 12/10 kl. 17.
Tabernaakel, Kungsgatan 28 Ju-
malateenistus 13/10 kl. 13, E. Meadri
jt.

Keskealine mees soovib tutvust daamidega

Vast. "Saatus" all, EPL, Box
667, 101 29 Stockholm 1.

SÖDERTÄLJE

Kontsert-jumalateenistus

30. a. eest kodumaalt lahkumise
mälestamiseks korraldab Söder-
tälje Eesti Kogudus pühapäeval,
13. okt. kl. 16 vanas St. Ragnhildi
kirikus piduliku kontsert-jumala-
teenistuse. Kontsertosas esineb
Norrköpingi EELK segakoor Joh.
Äro juhatusel kuna solistina esineb
Herbert Piirmets (orel). Päeva- ja
sünnimälestuse jutluse peab õp.
Artur Ködar. Kulude kattetses palu-
takse kavalehe saamisest tasuda 5.-
lastele pakutakse uues kirikuma-
jas kiriku taga kohvi ja samas
lelab aset ka lühem koosviibimine
Södertälje Eesti Koguduse poolt
hinna 2:20 isiku.

VESKIJÄRVE

Saun ootab!

Kul sügisel liinad kipuvad kül-
maks minema, siis tundub Veskijär-
ve saun veigil palavam. Mõnus
saun on kõetud kõikidele, nii leili
sõpradele kui ka kaseviha vaen-
lastele laupäeval, 19. oktoobril
alates kell 11.

Teretulemast Veskijärvele!

STOCKHOLM

E. Kõkal näitus

Endel Kõksi maalide näitus Vä-
li-Eesti galeria, Stockholm val-
nalinnas, Lilla Nygatan 8, mis pidi
lõppema 17. oktoobril, on pikenda-
tud kuni 28. oktoobrini. Näitus on
aripäeviti avatud kell 10-17, lau-
päeviti kell 10-14. Kõik kunstisõb-
rad on teretulemast!

Televisioniprogramm

TV Lõrdag

Suomenkieliset ohjelmat:

Finskepråkiga program:

10.00 Tapatumia.

Aktuelli magasin för finskepråkiga. 10.00–11.05 Mustat ja punaiset vuodet 1973. Sukupolvi on vaihtunut.

De svartia och de röda åren. Del 10. Ar 1973. En ny generation.

14.10 Por favor! Färg.

14.30–17.00/17.30 TV-pucken. Turneringen går vidare med två matcher i Söderslätthallen i Treleborg och två matcher i Ishallen i Ånge. Arne Hegerfors och Kjell Andersson.

17.30 Aktuelli i veckan. Färg. Textat.

17.55 Helgmaalsringning. Färg. Från Margareta kyrkan i Lycksele.

18.00 TV-nytt och väder.

18.05 Jackapeningens privatliv. Färg.

18.30 Naturnatur. Färg. Om fritid i skog och mark.

19.00 Klotet. Färg. Sanning, fantasi, lögn med Tage och Ulla Danielsson.

19.20 Kalendern. Färg.

19.30 Amerika-serie av Allstar Cooke. Färg. 4. Att göra revolution.

20.20 Tjadden i kvadrat. Färg. I ensemblen: Tjadden Hållström, Bert Bogg, Hasse Burman, Mona Thelme, Bernt Dahlbäck och Curt Borkman.

Kapellmästare: Georg "Aby" Ericsson.

21.00 Aktuelli och väder.

21.30 TV-nytt.

21.35–22.25 Deckardags: Förhust för vinnaren. Färg. Polisområde: Michael Brewer (Michael Carne) och rättsläkaren Dr. Ericson (Toby Tar-now) tar hand om ett kriminallfall i den högre finansvärlden.

TELEVISION 2

15.15 Nybyggjarland. Färg. Serie om livet i Lappland för hundra år sedan.

Del 1. Brudkronan. Textat.

15.45 Hur använder du TV? Hur använder TV dig? Färg.

16.30 Visste ni var?

16.35 Onedin linjen. Färg. 6. Smuggling.

17.25 TV-nytt och väder.

17.30 Bulleribock. Färg.

18.00 Lördags. Färg.

18.50 Carries krig. Färg. Engelsk serie. Fjärde delen.

19.00 Ute. Färg. Fritidsmagasin från Luleå om jakt.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Lantliv. Färg. Ålskar, Ålskar inte med Keith Drinkel, Jane Cass och Sheila Ruskin.

21.00 Glasel i 6at. Färg. AB Svenska Ords Revy inspelad på Berns den 7 och 8 februari 1974 med bl a Hans Alfredson, Tage Danielsson, Monica Zetterlund, Lena Nyman, Martin Ljung och Gösta Ekman. Akt 1.

22.05 ca TV-nytt och väder.

22.10 ca Glasel i 6at. forts. Färg. Akt 2.

TV Söndag

9.40 Por favor!

Suomenkieliset ohjelmat:

Finskepråkiga program:

10.00 Uutisviiikko.

Nyhetsvecka.

10.25–11.00 Mikä lasta valvaa? Värl.

Vad är det med barnet? Färg.

14.00 Insnay: Ar Karl Andersson lurad? Färg.

Inflationen gör att de smarta och välinformerade snabbt kan öka sina tillgångar, men att landets småsparare varje år får miljardförluster på sitt sparkapital. Textat.

15.00–15.30 Bygd i förvandling – industrin. Färg. 1. Gamla fabriker, är det kultur? Textat.

16.00 Mosaik. Färg. Frågelek med ungdomar från hela Norden. Idag från Oslo. Programledare: Kjeld Nørgaard.

16.45 Få mig att skratta. Att utbilda sig till clown bjuder på många vedermödror.

17.05 Arvingarna. Färg. 5.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt och väder.

18.05 Innersidan. Färg. Andaktstund med stiftsadjunkt Bengt Pletjel.

18.30 Här har ni Vladimir Majakovskij Färg. Om "den ryska revolutionens poet", som på senare år blivit aktuell i Sverige. Medv. är bl a: Eyan Storm och musikteatergruppen Oktober.

19.30 Bernstein och Brahms. Färg. Brahms: Variationer över ett tema av Haydn. Wiens filharmoniska ork. Dir: Leonard Bernstein.

19.55 Den rasande Roland. Färg.

21.00 Aktuelli och väder.

21.30 TV-nytt.

21.35 Sportspegeln.

22.05–22.30 Joule, watt och pascal.

Färg. 1. Håller mätten måttet?

TELEVISION 2

9.20 Doktor Johnsons kamerabilder – film byggd på adjunkten Patrik Johnsons amatörfotografier från 1920-talets Falkenberg.

9.55 Stäm gitarren. Färg.

Färg. 1. Håller mätten måttet?

10.30 Kom loss – spela med oss! Färg.

10.35 Förskoleprogram. Färg. Sagostund på finska och svenska.

11.00–11.15 Start 3. Färg.

13.00 TV-pucken – två matcher i Söderslätthallen i Treleborg samt en match i Ishallen i Ånge. Arne Hegerfors och Kjell Andersson.

15.30 Söndagsblond: 91an Karlsson. Svensk långfilm från 1946. Regi: Hugo Bolander.

I rollerna: Gus Dahlström, Holger Höglund, Fritjof Billquist, Siv Thulin, Douglas Håge, Thor Modéen.

16.35 TV-nytt och väder.

17.00 Fotboll: Tjeckoslovakien–Sverige. Direktändring från landskampen i Bratislava. Bengt Grive.

18.50 Doktor Krall. Färg. 5. Stormen. Medv: Erik Appelgren och Krister Broberg.

19.00 Lars. Färg. 5. Jag skulle också behöva litet gymnastik.

Medv: Jonas Björkman, Sonja Karlsson-Lund, Rolf Larsson, Barbro Jansson, Mats Lund, Lennart Gregor, Leif Furhammar.

19.30 Rapport med väder och sport.

20.10 En värld i krig. Färg. Engelsk serie om andra världskriget. 7. Med kniven på strupen.

21.00 Söndagsdeckaren: Engeln. Färg. Kriminalserie av Allan Edwall och Lasse Forsberg. 3. Diskretion heder oss.

I rollerna: Allan Edwall, Monica Nordqvist, Kim Anderson, Ulf Palme, Helge Skoog, Olle Hilding, Dora Söderberg, Fred Gunnarsson, Oria Borch, Sture Djerf, Björn Gustavsson, Gösta Prützliuss, Georg Arlin m fl.

22.00 TV-nytt och väder.

TV Måndag

Skol-TV:

9.00–9.10 Switch on! 8, Åk 3.

9.45–10.05 Gymnastik med variation. Färg. 1. Boll och ba balans. Lågstadiet.

10.10–10.30 Klotet 4. Färg. 4. Kommunikation. Lågstadiet.

10.35–10.55 Karibu Malsha. Färg. En berättelse från Östafrika. 3. Skörden. Högstadiet. Gymnastik.

11.00–11.25 Karibu. Färg. Foto Lushiku – jordbrukare i Tanzania.

12.00 Roller och situationer. Åk 3. 2. Situationer i nuet.

12.35–12.45 Vår kommun. Åk 6.

14.30–14.50 Lärarprogram: Dramatisk verksamhet. Lågstadiet.

16.30–17.00 Halvtem. 17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt och väder.

18.05 Elefantpojken. Färg. 8. Dubbelspel.

18.30 Sveriges magasin. Färg.

18.35 Klyktan – film grundad på Anna Bondestams roman, där handlingen utspelas under det finska inbördeskriget. Regi: Tuija-Matja Niskanen.

I rollerna: Kristina Klockars, Matti Oravisto, Laila Björkstam.

21.00 Aktuelli, väder.

21.30 TV-nytt.

21.35–22.35 Den rena rasen. Färg. Att bevara och utveckla den rena germanska rasen, "herrefolket", var en grundsatserna i den nazistiska ideologin och den stora uppgiften för SS-organisationen "Lebens-

born". I två reportage skildrar Claressa Henry och Marc Hillel med hjälp av arkivfilm, dokument och intervjuer organisationens verksamhet.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Ponna, Ola och Tobias. Färg. Teaterlek med trasdockor.

17.45–18.00 Stig Claesson "Slas" berättar för barn. Färg. 1. Jag möter en orm.

18.20 Regionalnytt.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Knuff – om spelautomater.

20.30 Så gör man en Dunderklump – reportage om inspelningen av Per Ahlins och Beppe Wolgers film Dunderklumpen. Färg.

21.00 Ålsång, pomp och yra. Färg. Sommarpromenadkoncert i Albert Hall i London.

22.00 Kvällsöppet – Per Grevér. Färg.

22.45–22.50 TV-nytt, väder

TV Tisdag

Skol-TV:

9.00–9.20 Förnuft och känsla, Åk 2, gymn. 1. 1700-tal.

10.00 Switch on! 8, Åk 3.

10.10 Vid Medelhavet, Åk 5. 3. Bondby.

Förskoleprogram:

10.30–10.50 Om – Nunnun. Färg.

11.00–11.20 Por favor! Spanska för nybörjare. Färg.

Skol-TV:

12.20–12.40 Norrland, Åk 4. 2. Bland renar och samer.

12.45 Barnkunnaskap: Institutionskunnaskap, Åk 2. Färg.

13.10 Att bygga från grunden – byggtäknik. 2. Traditionellt byggnad. Gymnasiet.

Förskoleprogram:

14.30–14.50 Om – Nunnun. Färg.

16.30–17.00 Halvtem.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt, väder.

18.05 Sportdags: Gymnastik eller artistik – var går gränsen? Rysk idrottsskola.

18.20 Fotbollsskolan. Färg. 6. Tillslag.

18.30 Sveriges magasin. Färg.

19.30 Så går tolv år i Linneryd. Färg. Vardagen i ett litet svenskt samhälle ville vi spegla när vi 1882 besökte småländska Linneryd.

20.30 Nisse – varför det? Färg. Nils Linnman svarar på frågor om djur och natur och presenterar insekter.

21.00 Aktuelli, väder.

21.30 TV-nytt.

21.35–22.35 Den rena rasen. Färg. SS-organisationen "Lebensborn" hade till uppgift att bevara och utveckla den rena germanska rasen i Hitlers Tyskland. I de ockuperade länderna genomfördes en grundlig klassificering av barn och de "mest lämpade" togs från sina mödrar och fördes till Tyskland för uppfostran.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Ponna, Ola och Tobias. Färg.

17.45–18.00 Stig Claesson "Slas" berättar för barn. Färg. 2. Jag möter en krokig gubbe.

18.50 Stäm gitarren. Färg.

18.55 Kom loss – spela med oss! Färg.

19.20 Regionalnytt.

19.30 Rapport med väder.

20.00 En ny bok. Inge Isgren: "Sociopaten".

20.10 Onedin linjen. Färg. 7. Knytnarna talar.

21.00 Dokument utifrån. Färg. Internationell reportage.

21.40 Kvällsöppet – Per Grevér. Färg.

22.25 TV-nytt, väder.

TV Onsdag

Skol-TV:

8.30–8.50 I Australien, Åk 6. 3. Australiska rikedomar.

9.00–9.20 Idé historia, Åk 3. Färg. 1. Varför idéhistoria. Gymnasiet.

9.45–10.05 Gymnastik med variation.

10.10–10.30 Klotet 4. Färg. 4. Kommunikation. Lågstadiet.

11.00 Stäm gitarren. Färg.

11.05 Kom loss – spela med oss. Färg.

11.35 Karibu Malsha. Färg. 1. Tjuvjägaren.

Skol-TV:

12.00 Sniffare. Färg. Mellanstadiet.

12.35–12.45 Faraonernas Egypten. Åk 7. Färg. 1. Att rädda forntid.

16.30–17.00 Halvtem.

18.00 TV-nytt, väder.

18.05 Vår fantastiska värld. Färg.

18.30 Sveriges magasin. Färg.

18.35 Ålsångens musik. Färg. Vård: Thomas Olafsson.

20.30 Äventyrigheter längs vägnar. Färg. Om stämningar, miljöer och möten med människor i Florida och Texas, på Catalina Island utanför Californien och från en åtgärd mellan Seattle och Chicago rapporterar Christian Stannow.

21.00 Aktuelli, väder.

21.30 TV-nytt.

21.35–22.10 Mästaren och Margareta. Färg. Jugoslavisk/italiensk långfilm från 1972. Regi: Aleksandar Petrovic.

I rollerna: Ugo Tognazzi, Mimsey Farmer, Alain Cuny, Bata Zivojinovic, Ljuba Tadic, Pavle Vujisic.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Ponna, Ola och Tobias. Färg.

17.45–18.00 Stig Claesson "Slas" berättar för barn. Färg. 3. Jag möter en luffare.

18.20 Regionalnytt.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Nu seglar Robinson – pjäs av Karl Rune Nordkvist. Färg. Regi: Börje Mellvig.

Medverk: Tore Lindwall, Björn Gustafsson, Sven-Eric Gamble, Karl Erik Flens.

20.50 Om "Om" för stora. Färg.

21.00 Insnäddan. Textat.

21.30 Kvällsöppet. Färg. Per Grevér.

22.15–22.30 TV-nytt, väder.

TV Torsdag

Skol-TV:

9.00–9.20 Lärarprogram: RoS: 3. Skapande 1.

9.45–10.05 Klotet 4. Färg. 4. Kommunikation. Lågstadiet.

10.10–10.30 Lärare och elevprogram: Social utveckling i skolan.

12.00 Lärarprogram: RoS: 4. Skapande 2.

12.30–12.40 Lärarprogram: RoS: 3. Skapande 1.

13.10 Förnuft och känsla, Åk 2, 1. 1700-tal. Textat. Gymnasiet.

13.30–13.50 Lärarprogram: RoS: 4. Skapande 2.

14.00–14.25 Roller och situationer, Åk 3. 3. Blåmärken.

14.30–14.50 Lärarprogram: Dramatisk verksamhet. Lågstadiet.

16.30–17.00 Halvtem.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt, väder.

18.05 Ett sant djur. Färg.

18.30 Sveriges magasin. Färg.

19.30 Arvingarna. Färg. 6. Skyldig?

I rollerna: Jean Anderson, Patrick O'Connell, Richard Easton, Robin Chadwick, Jennifer Wilson, Hilary Tindall, Julia Goodman m fl.

20.30 Om "Om" för stora. Färg.

20.50 Fokus. Färg.

21.00 Aktuelli, väder.

21.30 TV-nytt.

21.35–22.25 Rusen och en röst. Färg. Cathy Berberian, den mångsidiga sångerskan, sjunger olika musik på olika sätt.

TELEVISION 2

17.00 Förskoleprogram. Om – det lilla taget.